

ՄԱՐՈՒՈՂ ԺՐԱԳՆԵՐ

Պիես 3 գործողութիւնով.

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

Ժերունի Յակոբ 65 տ. նախկին արծաթագործ.
Աննա նրա կինը ուրիշների համար կար անող.
Մ արթա նրանց աղջիկը նոյնպէս կար անող.
Ներսէս նրանց մեծ որդին 27 տ. ծխախոտի գործարանում բանող.

Սևրոր նրանց երկրորդ որդին թափառաչըլիկ.
Ալեքսանդր նրանց հարուստ հարեանի որդին.
Մինաս սափրիչ և ժողովրդական բժիշկ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Քեմը ներկայացնում է անշուք մի սենեակ: Մէջտեղ մի դուռ: Աջ կողմը երկու դուռ, որոնցից մէկը տանում է խոհանոց. միւս առաջակողմը—բակ: Աջ անկիւնում մի հասարակ չիթի վարագոյր, որի ետեւում Մարթայի անկողինը: Ձախ կողմը մի պատուհան հնամաշ չիթի վարագուրով: Պատուհանի առաջ մի սնդուկ՝ մէջը թէյի ասղաս: Նրանից քիչ հեռու պատրաստ սամովար վրան դրած մի սեղան: Մի այլ սեղանի վրայ վառած լամպա: Մէջտեղի դռան մօտ կախուած է մի վերարկու և գզակ: Այս ու այն կողմ հասարակ փայտէ չը ներկած աթոռներ, որոնցից մէկի վրայ նոր կարած շորեր:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Աննա եւ Յակոբ.

Աննա (Նստած ձրագի մօտ կար է անում). Օրը լուսանալու վրայ է, իսկ նա չը կայ: Ա՛խ, Աստուած, որտեղ մնաց նա: Վիժուած է քաղաքային վանդի վեցը) Ժամի վեցն է, գոնէ շուտ լուսանար: (Վանջում է) Մարթա, չը կշտացա՞ր քնից, վեր կաց:

Յակոբ (Մտնում է միջին դռնից). Երեւի դեռ նա քաղցր քնի մէջ է, Աննա. թող մի քիչ էլ քնի երեխան: Էս գիշեր ներսէսը շատ հագեց, դու լսեցի՞ր նրա ձայնը:

Աննա. Ես նրա ձայնից եմ փախել: Ո՞ր մայրը կարող է տանել էս ցաւը: Մէկը հիւանդութեան ձեռքին է տանջւում, միւս գիշերը տուն չի գալիս:

Յակոբ. Տեսնում ես, Աննա ինչպէս երես տուիր էդ անասաւկ դաւակին:

Աննա. Ախ, քիչ երեսատիր ինձ:

Յակոբ. Մի ասի, Աննա, մեղքը քեզանում է: Երբ ես Ասատուրի հետ գնում էի օտարութիւն, միշտ ասում էի քեզ, Աննա, էս երեխան աչքիս լաւ չի երեւում, լաւ նայիր սրան,

քանի փոքր է՝ հեռու պահիր վատ ընկերներին, թէ չէ կը մեծանայ, յետոյ դժուար կը լինի մեզ համար: Ախր ինչո՞ւ էիր ես նրան ծեծելիս միշտ ճշալով մէջտեղ ընկնում և ձեռքիցս խլում:

Աննա. Բայց չէ՞ որ Ներսէսին չէիր ծեծում, ինչո՞ւ նա լաւ դուրս եկաւ, Սերոբը ոչ:

Յակոբ. Ի՞նչ է ասում, Էդպէս ես միտքդ պահել: Ձեռքիշուք, որ էն ժամանակ ամեն առաւօտ ես նրան հետս տանում էի արհեստանոցս և երեկոներն էլ վերադարձիս եկեղեցի, մինչև որ 8 տարեկան դառաւ, տուինք արհեստի:

Աննա. Ես մեղաւոր էի, որ արհեստանոցը հաւաքեցիր:

Յակոբ. Ի՞նչ անէի: Քաղաքը փոխուեց, կնանիքը իրանց տուին նոր-նոր շորերի, մեր շինածները դրին մի կողմ, նոր-նոր վարպետներ դուրս եկան, հին վարպետներս հացը կտրեցին, ես էլ ստիպուած եղայ զնալ օտարութիւն:

Աննա. Եթէ դու գնացիր օտարութիւն, ես էլ տանը ուրիշ կանանց նման ծամոն ծամելով չէի նստած:

Յակոբ. Հա, իհարկէ, դու էլ ժամանակ չ'ունէիր: Էդպէս է, Անյոյշ ջան, արտէր-անխնամ մնացած երեխաները միշտ փրկանում են: Ո՞վ կ'ասէր, որ արծաթագործ Յակոբը նրա նման անառակ զաւակ պէտք է ունենար: Ի՞նչ ասեմ, Աննա, կարիքը մի կողմից, երեխաների էս դժուրթիւնը միւս կողմից ներսս է խորովում: (Ձեռքերը տարացնելով): Ի՞նչ է, Աննա, սամօվարը պատրանիս է:

Աննա Սա է էլի, թէ մեր տաք կերակուրը և թէ ամեն ինչը:

Յակոբ. Էհ մեզ համար ոչինչ: Ներսէսի համար պէտք է հոգալ:

Աննա. Հոգալն էլ հօ սրանից աւել չի լինիլ: Ժամի 3-ին եմ վեր կացել:

Յակոբ. Տեսնում եմ, պառաւ, շատ ես աշխատում: Ես էլ ձեզ կ'օգնէի, բայց ես հագիւ եմ թելը ասեղից շոկում:

Աննա. Գիշերը ցերեկ արած՝ 15 տարի է գործում ենք, գործում, աչք ենք քոռացնում, բայց էնքան չենք կարողանում վաստակել, որ գոնէ մի օր կարողանանք մի կուշտ փորով հաց ուտել:

Յակոբ. Աստուած ողորմած է, Աննա, յոյսդ մի կտրիլ, գուցէ նա մի օր յիշի մեզ. չէ՞ որ ես գիշեր ցերեկ աղօթում եմ նրա առաջ (Աղօթք է անում):

Աննա. Ա՛խ, չեմ իմանում, ո՞ր մեղքներս համար նա էլ է խռով կացել մեր գլխին: Մեղայ Աստծոյ:

Յակոբ (Լոիկ): Հիւանդներին առողջութիւն, զրկուածներին օգնութիւն...

Աննա. (Վեր է կենում եւ քաշում պատուհանի վարագոյրը, լուսանում է): Փառք Աստծոյ, լուսացաւ: Մարթա, Ներսէս, վեր կացէ՛ք, արդէն լուսացել է, որդիք:

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Յակոբ, Աննա եւ Մարթա

Մարթա. (Վարագոյրի ետեւից) Բարի լոյս:

Աննա. Շուտ արա: (Պարսպում է թէյով):

Մարթա. (Վազում բռնում է հօր կողոը)... Բարի լոյս, հայրիկ:

Աննա. Մի խանգարիլ նրան, տեսնում ես, որ մարդը աղօթք է անում:

Մարթա. Ինձ համար էլ աղօթիք, հայրիկ: (Յակոբ գլխով է անում) Նա գլխով արաւ:

Աննա. Շուտ արա՞ գնա՛ երեսդ լուացիր: (Մարթան գնաց խոհանոց):

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Աննա եւ Յակոբ

Աննա. (Մի քանի անգամ սնդուկից հանում է բաժակներ, հաց, շաքար եւ այլն) Չը վերջացրի՛ք:

Յակոբ. (Նրկու կողմերին զլուխ տալով): Բարի լոյս: Դու ինձ հէտ էիր, Աննա, գուցէ ուզում ես՝ օգնեմ քեզ:

Աննա. Ոչինչ հարկաւոր չի, նստի՛ր տաքացիր:

Յակոբ. Ամեն բան տէ՛ղն է. Սերոբը բան-ման չի՞ թըռցրել:

Աննա. Տես կարճիդ ես, գնա՛ ամենքին էլ ասա, որ մեր տղան գող է:

Յակոբ (Ժպտալով): Առանց իմ ասելու էլ ճանաչում են նրան, թէ ինչ պտուղն է: Լսի՛ր, Աննա, երբ մենակ լինենք, մի-տըս գցիր, քեզ բան ունեմ ասելու:

Աննա. Հը, ասա, էլ մի՛ վախեցնիլ:

Յակոբ. Չէ, նրա մասին չէ. ուրիշ բան է:

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Աննա, Յակոբ եւ Մարթա

Մարթա. Բարի լոյս, հայրիկ. (Բռնում է նրա ձեռքը): Տես
ինչպէս ցուրտ է: Օ՛, էդ ի՞նչ է, քո ձեռքդ աւելի սառն է:

Յակոբ. Ինչպէս է աշխարհի բանը, Մարթան ջան. հիմայ
ես ինքս մի ձմեռն եմ:

Մարթա. Իսկ ես ի՞նչ եմ:

Յակոբ. Դու մի նախշուն գարուն ես. դու իսկ որ մեր
տան գարունն ես:

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Աննա, Յակոբ, Մարթա եւ Ներսէս

Ներսէս. (Մտնում է միջի դռնից): Բարի լոյս: (Նա խօսում է
չոր-չոր, բայց արագ):

Յակոբ. Դու իմ սիրելիս, լաւ քնեցիր գիշերը:

Ներսէս. Գիշերը չէ, հայրիկ. բայց լոյսի վրայ շատ լաւ:
Եթէ կարելի լինէր, ես էլի մի քիչ կը քնէի... բայց հազը
խանգարում է:

Աննա, Մարթա, Թէյ շինիր նրա համար: Երևի մըսել ես:

Ներսէս. Ինքան էլ տաք չէր իհարկէ:

Յակոբ. (Բռնում է նրա ձեռքը) Ոչինչ, տաք է:

Ներսէս (Ժպտալով). Այո, հայրիկ, տաք է. ամբողջ մարմի-
նըս տաք է, ես այրում եմ էդ տաքից (Թէյ են խմում):

Յակոբ. Յոյսդ Աստծոյ վրայ դի՛ր, որդի. մի՛ վախիլ,
կ'անցնի:

Ներսէս. Ես էստեղ ինձ շատ լաւ եմ զգում, բայց հնտեղ,
էն անպիտան ծխախոտի գործարանը ինձ չի ընկնում:

Աննա. Երևի հնտեղ օդը վատ է:

Ներսէս. Հըմ, օդ. ի՞նչ օդ. հնտեղ օդ չը կայ, մայրիկ, էն-
տեղ կայ միայն ծխախոտի ծանր, թունաւոր հոտ և ուրիշ ո-
չինչ: Շատ եմ զօռ անում, բայց չեմ կարողանում տանել:

Աննա. Գոնէ պատուհանները բացէին:

Ներսէս. Օ՛, էդ չի կարելի, որովհետեւ տղերքը կարող են
առանց բանդերոլի ծխախոտ թոցնել: Դեռ էդ բաւական չի,
մայրիկ, ապակիի վրայից երկաթի ցանցեր էլ է քաշած:

Աննա. Գոնէ փոխուէիր մի ուրիշ բաժանմունք:

Ներսէս. էդ էլ փորձեցի. խնդրեցի, որ ինձ տանեն թըղթի արկղներ շինելու բաժանմունք. բայց յետոյ ես ինքս էլ տեսայ, որ բան չի դուրս գալ:

Աննա. էսքան տարի ծառայում ես, ի՞նչ կը լինէր, որ խնդիրքդ կատարէին:

Ներսէս. Բանը էդ չի մայրիկ. էս բաժնում ես ստանում եմ օրական 90 կոպէկ, իսկ էնտեղ ինձ շատ տան 30—35 կոպէկ:

Աննա. Քեզ նման մեծ տղին 35 կոպէկ:

Ներսէս. Բանը մեծութեան մէջ չէ, մայրիկ: Ծխախոտի գործարանում ամեն գործ վարձատրում է կամ հատով կամ կշռով: Թղթի արկղ շինելու համար ես պէտք է նորից աշակերտ մտնեմ, այն ինչ՝ էստեղ ես արդէն վարպետ եմ և օրը մի քանի հազար ծխախոտ եմ շինում:

Յակոբ. Ապա ինչո՞ւ էդքան քիչ վարձ ես ստանում:

Ներսէս. Հէնց բանն էլ էդ է հայրիկ: Առաւօտունից շատ լաւ եմ գործում. Է օրեկան ես կարող էի մի բուրլիից էլ աւել վաստակել... բայց դէպի երեկոյ ոյժս քշանում է, սկսում եմ թուլանալ և էլ հարբածի նման գլուխս չեմ կարողանում ուսերիս վրայ ուղիղ պահել: Ստիպուած եմ լինում մի քիչ վաղ տուն վերադառնալ: Դուք ուշադրութիւն չեք դարձրել, թէ ծխախոտ շինողների ձեռքերը ինչքան քնքոյշ են լինում: Ամենալաւ տղամարդի ձեռքերը մեր օրիորդների նախանձը կը շարժեն:

Յակոբ. Ինչի՞ց է էդ:

Ներսէս. Ոսկոռի ձողը անգամ մաշւում է մեր ձեռին, իսկ մեր կաշին հօ մսից է: Երևի Սերոբը չի եկել էս գիշեր:

Յակոբ. Թող կորչի նա. քիչ յիշեցէք նրա անունը:

Աննա. Մի բարկանալ, նոր աղօթք արիր:

Յակոբ. Խոռով կենայ իմ աղօթքը նրա գլխին:

Ներսէս. Հարևանիդ որդուն չե՞ս տեսել, հայրիկ. լաւ կը լինէր, էս կիրակի էլ մի քիչ գործ տար ինձ:

Յակոբ. Օ՜, պարոն Ալեքսանդրը շատ հաւանել է քո շինած ծխախոտը:

Ներսէս. Ես հօ նրա թամբաքուն չեմ փոխել: Մարթն, քո ձեռքիցդ ի՞նչ քաղցր էր թէյը: Դու չե՞ս նեղանում, մայրիկ:

Աննա. Ինչո՞ւ պիտի նեղանամ, նա էլ իմն է:

Ներսէս. Չէ՞ որ իմ ժամանակ դու էիր մեր թէյ շինողը: Էն ժամանակ էլ ես էսպէս հիւանդոտ էի, մայրիկ:

Աննա, էհ, ի՞նչ ես ասում, դու էնքան առողջ էիր, որ թոփլիկ էինք կռչում:

Յակոբ. Կարմիր էիր վարդի նման. Ասատուրը միշտ կճմթում էր թշիցդ:

Ներսէս. Իհարկէ, որովհետեւ մայրիկի կաթով էի մեծացել:

Աննա. Քար կտրուեմ, երեւի երեխիս սիրտը կաթ ուղեց: էգուց առաւօտ դու կարող ես կաթ ունենալ:

Մարթա. Ուրեմն էգուց կիրակի է. էդ ինչից է, մայրիկ, կիրակին մօտենալուս ես ուրախանում եմ, իսկ դու տըլւրում ես:

Աննա. Ես նրան հոգան եմ անում, որ շաբաթ շաբաթի ետեից է թռչում, իսկ մենք մի բան չենք կարողանում առաջացնել:

Յակոբ. Ի՞նչ շաբաթներ, Աննա. տարիները անգամ արագ են թռչում, բայց էդ անիրաւ գիշերները շատ երկար են, շատ:

Մարթա. Էդ նրանից է, հայրիկ, որ պառաւել ես և գիշերը քունդ չի տանում (Յիծաղում են):

Աննա. Քիչ ծիծաղեցէք. վեր կացէք (Մարթան ինքնայեղ տանում է խոհանոց):

Ներսէս. Էս իմ կէրած խմածը ինձ մինչև ճաշ բաւական է. էս կտոր հացն էլ մինչև երեկոյեան ժամի վեցը: (Մի կտոր հաց դնում է գրպանը, հօր օգնութեամբ հագնւում է. մօտենում է դրան): Օ՛, ինչ լաւ ձիւն է եկել (Գնում է):

Յակոբ. Առողջութիւն տուր իմ տան սիւնին, Տէր:

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Աննա եւ Յակոբ.

Աննա (Շորեր կապիով կապոցի մէջ): Քիչ տրորուիր, ժամանակ չ'ունեմ: Ի՞նչ էիր ուզում ասել:

Յակոբ. Աննա, ես կամենում էի քեզ ասել, որ վարպետ Մինասը շատ լաւ տղայ է. Մարթան նրա հետ բախտաւոր կը լինի. արի՛ երեխային տանք նրան:

Աննա. Մեր գլխից մի հարուստ փեսացուն կտրուե՞լ է, ի՞նչ է: Առանց էս էլ մեր տան մէջ նա մի բախտաւոր օր չի տեսել. ի՞նչն է ստիպում մեզ վռագել: Փառք Աստծոյ, մի աղջիկ ունեմ, որ գեղեցկութիւնում հատը չը կայ:

Յակոբ. Գիտես Աննա, էդ բոլորը դու լաւ ես ասում: Ճշմարիտ է՝ վարպետ Մինասը հարուստ չէ, բայց նա շատ բարի և քրիստոնեայ տղայ է: Մի ձեռքի ջուր ունի, որ իսկի՛ չ'եղած: Պէտք է տեսնել թէ երես վերանելուս նա ձեռքը ինչպէս քնքոյշ է շարժում: Երբեմն, հաւատացիր Անոյշ ջան ես էլ եմ գայթակղում և ուզում եմ միտուքս վեր անել տամ:

Աննա. է՛դ էր պակաս:

Յակոբ. Բացի էդ մէկը. նա կարողանում է բժշկութիւններ անել: (Տօննալով). Նա շատ երիտասարդների է բժշկում՝ զանազան հիւանդութիւններից: Նա ասում է, քաղաքի երիտասարդների մէջ մէկն էլ չը կայ առողջ:

Աննա. Թո՛ղ թէ կուզ ինչ ուզում է լինի, ես քաղցածի մէկին աղջիկ չ'ունեմ տալու:

Յակոբ. Բայց ի՞նչ մեղք է եթէ նա քո ասած հարստութիւնը չ'ունի: Չէ՞ որ նա էլ մեզ նման մի մարդ է:

Աննա. Ես չեմ ասում թէ նա մեղքից վատ է: Բայց ախր սափրիչը ի՞նչ է, որ նրա ապրուստը ինչ լինի: Հիմայ տեսնում ես, որ ամենքը փողի կտեից են վազ տալիս: Քո խելքդ էն առաջուայ ժամանակներին չը գնայ: Էն վաղ էր, որ մէկի աշխատանքով տասը մարդ էր ապրում: Փառք Աստծոյ, հօ աչքիդ առաջն ենք, հօ տեսնում ես, երեք հոգի գործում ենք գործում, իսկ չորսին բաւական չի լինում:

Յակոբ. Իհարկէ:

Աննա. Էդ ի՞նչ է մեր դրութիւնը: Մին տեղ դուրս գալու համար հագուստ չ'ունենք, մի մարդ տուններս մտնի, առաջը դնելու բան չ'ունենք, Տէրը մի արասցէ մէկներս հիւանդանայ, բժշկի փող չ'ունենք:

Յակոբ. Էդ մէկը ճշմարիտ է Աննա. սև օրի համար ոչինչ չ'ունենք, օր անում ենք, օր ուտում:

Աննա. Իսկ դու դեռ ասում ես տաններ երեխին մին սափրիչի տանք: Ի՞նչ օր, ի՞նչ քաղցրութիւն է գտնելու նա նրա տան: Շատ-շատ, նա էլ մեզ նման քաղցածի մէկն է էլի:

Յակոբ. Ես ոչինչ չեմ ասում Աննա. բայց քո էդ ասածներիցդ էլ ո՞վ է մեզ վրայ ուշք դարձնելու:

Աննա. Ո՞վ է իմանում. կարելի է մի բախտի դուռ էլ իմ երեխիս համար է բացուելու:

Յակոբ. Աստուած տայ Աննա, ես միշտ Նրան աղօթում եմ:

Աննա. Մտիկ արա. ես ուշանում եմ. հոռք տնից դուրս չը դնես, մենակ չը թողնես նրան: (Ծածուկ). Նրա մօտ բերան

չը բացես: (Ուսերին շալ գցելով կապոցը դրաւ զլիսին ու գնաց աջ դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Յակոբ եւ Մարթա

Մարթա. Էդ ինչ էիք քչփշուժ մայրիկի հետ: (Արագու-
ծեամբ սեղանի վրայից բաները վերցնում եւ դնում է սնդուկ):

Յակոբ. Ոչինչ սիրելիս: Շալդ ուսերիդ գցիր:

Մարթա. Ինձ համար տաք է. ես չեմ մըսում: (Կարում է):

Յակոբ. Իսկ ես առանց վերաբերելի մըսում եմ: Կ'ուզեմ
Մարթա, քանի մայրդ տանը չէ, ես քեզ համար կարդամ Բա-
նին Աստծոյ խօսքը:

Մարթա. Կարդա՛:

Յակոբ. Իմ թանկագին Մարթա. ես քեզ շատ եմ սի-
սում. դու սիրում ես ինձ ականջ դնել:

Մարթա. Հէսց դըմ համար ես սիրում:

Յակոբ. Ձէ հոգիս. և նրա համար, որ դու էլ էս տան
աշխատաւորներից մէկն ես: Գուցէ էս ամառը ես էլ կարողա-
նամ մի գործի կաշել: Ձեմ հասկանում, ինչո՞ւ եմ էսքան թոյլ:

Մարթա. Երևի շատ ես չարչարուել կեանքումդ:

Յակոբ. Էնքան: Մի անգամ ձիախառն գետն է քշել ինձ,
մի անգամ էլ Ասատուրի հետ ձիւնի տակ եմ գիշերել:

Մարթա. Աւելի լաւ է էդպէս բաներ պատմես հայրիկ-
թէ չէ կարդացածիցդ ես ոչինչ չեմ հասկանում:

Յակոբ. Ասենք ես էլ էնքան չեմ հասկանում: Պէտք է
ասել շատ խրթին են գրում: Օրինակ մի տեղ ասուած է
«Իշխոյն հարնու յարիցէ յաւուրն դատաստանի». բայց ես
չեմ հասկանում էդ զշխոնները ինչ գործ ունեն սրա մէջ: Իսկ
էստեղ (ցոյց է տալիս զիրքը) պարզ ասուած է «Մաւուղ Մաւուղ,
զի՞ հալածես զիս»: Շատ քաղցր խօսքեր են Մարթա: Իսկ դու
ինչո՞ւ չես մէջքդ ծածկում, դու կարող ես մըսել: Ո՞ւր է շալդ-
երևի անգգամն է տարել: Իսկ դուք ինձանից ծածկում էք:
Սպասէք, ես կը յայտնեմ պալիցիային, թէ չէ նա մեզ բոլո-
րովին կը քանդի:

Մարթա. Մի բարկանալ հայրիկ: Ապա դու ասում էիր
որ սիրում ես քաջ մարդկանց. չէ՞ որ Սեբորն էլ քաջ է:

Յակոբ. Ախր ինչի՞ս է պէտք նրա քաջութիւնը: Քաջ է՞,
թող նա իր քաջութիւնը տանի մի ուրիշ լաւ բանի մէջ ցոյց

տայ, և ոչ թէ մեզ պէս զրկուածի վերջին պատառը գողանայ: (Վերկենալով): Ախ փշացած, ախ անզգամ, ես քեզ ցոյց կը տամ:

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Յակոբ, Մարթա եւ Սերոր

Սերոր. (Աջ դնից շալը ուսերին մտաւ): Կէցցէ հայրիկ, կէցցէ: Տաք-տաք խօսիր, որ չը մըսես, թէ չէ զրսում փափուկ ցուրտ է:

Յակոբ. Ի՞նչու ես նրա շալը վերցրել. տո՛ւր էս քոպէխս, տո՛ւր ասում եմ:

Սերոր. (Հրելով նրան). Սպասիր ծերուկ: Դու տեսնում ես, որ ես խղճացել եմ նրան և յետ բերել (Շալը զցում է Մարթայի վրայ):

Յակոբ. Մարթա, դու տեսա՞ր. նա ինձ վրայ ձեռք բարձրացրուց:

Մարթա. Ինչպէ՞ս ես համարձակւում հայրիկի վրայ ձեռք բարձրացնել:

Սերոր. Ոչինչ, նա շատ է ինձ ճիպտաւ տակ ճղճղացրել: Ինչպէ՞ս է. տեսնո՞ւմ ես: Բանը որ ոյժի ընկաւ ինձ ոչինչ չես կարող անել: Ձէս իմանում, որ պառաւը երեխայացել է, իսկ երեխան (կրծքին խփելով) տղամարդ է դառել:

Յակոբ. Մի պարծենալ կրծքովդ. քեզնից պակաս տղա-մարդ չեմ եղել ես: Հարցրո՛ւ Ասատուրին: Պարծեցիր մի լաւ բանով: Աւելի լաւ է ամաչես տափը մտնես: Ո՞վ է տեսել որ քեզ նման տղամարդը անգործ թափառի:

Սերոր. Ինչո՞ւ ուսում չը տուիր, որ ես էլ խելօք տղայ դուրս գայի:

Յակոբ. Միթէ՞ ամենքը ուսում ունեն: Միթէ՞ Ներսէսը ուսում ունի: Գոնէ մի ձիու չափ էլ չը կաս: Ձին բանում է և ուսում, իսկ դո՞ւ:

Սերոր. Ա՛. ուրեմն դու ուզում ես, որ ես մի ձիւ դառնամ:

Յակոբ. Ուզում եմ, որ մարդ դառնաս:

Սերոր. Պարզ ասա, կ'ուզէիր ինձնից ի՞նչ լինէր քեզ հա-մար:

Յակոբ. Ես ինձ համար չեմ ասում, այլ քեզ համար: Միենոյն է մենք վաղը միւս օրը գերեզման ենք մտնելու, ո՞վ պէտք է վառ պահի մեր տան կրակը, (յուզուած) էս մարդուդ ճրագը:

Սերորը. Դու կարծում ես ինձ նմանները նամուս չ'ունեն, ոչինչ չեն մտածում:

Յակորը. Ասա ինձ ի՞նչ են մտածում նրանք:

Սերորը. Ախր դու կարծում ես, որ եթէ ես էլ Ներսէսի պէս մի կտոր ցամաք հացի համար գնայի մի թամբաքուրի ֆաբրիկում ոսկոռ փթեցնէի, կեանք մաշեցնէի, ես էլ լաւ մարդ կը դառնայի: Ախր էդ սխալ է:

Յակորը. Ես հօ քեզ անպատճառ թամբաքուրի գործարան չեմ ասում:

Սերորը. Բայց չէ՞ որ, ուր էլ գնաս, ինչ որ էլ անես, էլի մի կտոր հացի համար ես անելու: Վերջապէս չէ՞ որ քո ասած ձիւի և մարդի մէջ մի զանազանութիւն պէտք է լինի:

Յակորը. Յետոյ:

Սերորը. Յետոյ էն, որ դու ուզում ես, ես մի ձի դառնամ, իսկ ես էդ բանը չեմ կարող:

Յակորը. Ուրեմն մենք որ բան ենք անում մօրդ չենք:

Սերորը. Հէնց բանն էլ էդ է, որ մարդ ենք, բայց միմեանց նման չենք: Սրա համար էլ դու Բանին Աստծոյ խօսքի մէջ ես հանգստութիւն գտնում. մէկը ձիու նման բան անելի մէջ, իսկ ես մի ուրիշ բանի մէջ:

Յակորը. Իսկ դու պարզ ասա, շարլատանութեան մէջ:

Սերորը. Վնաս չ'ունի. թող քո ասածդ լինի: Չես ուզում շարլատաններ լինեն, փոխի կեանքը: Թող ամենքը ձի դառնան, աչքիս վրայ, ես էլ ձի կը դառնամ: Բայց որ ես ձի դառնամ ուրիշները իմ մէջքին նստելու համար, էդ մէկը ներես, ես չեմ կարող:

Յակորը. Բայց մէթէ մենք կարող ենք կեանքը փոխել: Ամեն ինչ Նրա ձեռքին է, նա է տնօրինում մեր վիճակը:

Սերորը. Սուտ է: Նա ոչինչ բանից տեղեկութիւն չ'ունի: Մենք ինքներս ենք ամեն բան մեր սրտի ուզածի պէս ծոում:

Յակորը. Ծռո՞ւմ, մե՞նք: Մարթա, լսում ե՞ս ինչպէս նա մեղանչում է:

Սերորը. Այ դուք ամենքդ էլ էդպէս էք: Երբ մարդս ուզում է մի ճշմարիտ բան անել, ծուռը ուղղել, դուք իսկոյն ձայներդ գլխներդ էք գցում թէ «խառնակիչ է նա, փուչ է նա»: Բայց չէ՞ որ պէտք է մի նրան էլ լսել թէ ինչո՞ւ է նա էդպէս:

Յակորը. Ի՞նչ ասեմ: Ինձ թւում է թէ քո ասածներիդ մէջ միտք կայ, թւում է որ և դատարկ խօսքեր են:

Սերորը. Իսկ ինչ որ քեզ թւում է միայն, ինձ համար պարզ է Աստծոյ լոյսի պէս:

Յակոբ. Ես միայն մի բան կ'ուզէի, աղօթելով զարթնէիր քնից, առաւօտից մինչև երեկոյ քրտինք թափէիր, և անկողին մտնէիր աղօթելուց յետոյ, որպէսզի իմանայիր ինչի մէջն է կեանքի քաղցրութիւնը:

Սերոբ. Հնացած բաներ... Ես քեզ ասում եմ չեմ կարող, չեմ կարող:

Յակոբ. Անպիտան, դու միայն էն կարող ես, որ տան մէջ ոչինչ չես թողնում, ամեն ինչ գողանում ես: Սպասիր տես ես ինչպէս կը յայտնեմ պալիցիականներին:

Սերոբ. Ի դուր նեղութիւն կը քաշես. նրանք առանց քո ասելու էլ ինձ լաւ են ճանաչում:

Մարթա. Որտեղից են ճանաչում, ապեր:

Սերոբ. Ոչինչ. մի քանի գիշեր նրանց մօտ հիւր եմ եղել հրաւիրուած: Աւելի լաւ է Բանին Աստծոյ խօսքերից կարգաւ, ականջ դնենք:

Յակոբ. Եթէ դու ուզում ես Աստծոյ ճանապարհին գալ, ես կը կարդամ:

Սերոբ. (Մինչ Յակոբ գիրքը կը թերթի): Չայ խմել վերջացըրել էք:

Մարթա. Նոր հաւաքեցինք:

Սերոբ. Մայրիկը տանը չէ:

Մարթա. Շորեր է տարել: Որտեղ ես եղել գիշերը ապեր:

Սերոբ. Գարմոն շինող Գաւրուշի խանութի ետեւում: Պէտք է ասել Կտեղ էլ շատ տաք չէր: Հա յետոյ հայրիկ Կուռնելիտոս հարիւրապետը գնաց երուսաղէմ... (Մտնում է վարագոյրի ետեւը):

Յակոբ. Մի մտնիլ Էնտեղ:

Մարթա. (Ծածուկ): Մի վախիլ, Էնտեղ ոչինչ չը կայ:

Յակոբ. Դուքս եկ Էնտեղից: (Յարձակում է վրան, վարագոյրի ետեւում երեւում է, որ իրար հրում են): Դու իրաւունք չ'ունես:

Սերոբ. Ա՛, թող տեսնեմ, ես հաց եմ ուզում (Նրեւում է ինչպէս գցեց մի կողմը բարձր):

Յակոբ. Հեռու ասում եմ:

Սերոբ. Եւ քաղցած եմ, լսում ես:

Մարթա. Էնտեղ հաց չը կայ:

Սերոբ. (Դուրս գալով): Որտեղ է հացը:

Յակոբ. (Նոյնպէս): Քեզ հաց չը կայ (Նստում է սնդուկի վրայ): կարող ես գնալ ինքդ աշխատել և ուտել:

Սերոբ. Իսկ... քեզ... կայ:

Յակոբ. Դու ճշմարիտ ես ասում: Բայց չէ՞ որ մի ժամանակ ձեզ ամենքիդ ես էի պահում:

Սերոր. Վնաս չ'ունի, ես էս օր ծով կը պահեմ: Դէ կարդա:

Յակոր. Ես ոչինչ չեմ կարդալ:

Մարթա. Հայրիկ, խնդրում եմ վեր կաց... Թո՛ղ նա ուսէ իմ բաժինը:

Յակոր. (Զգացուած): Ձեռքիս կոշտուկները դեռ նոր են փափկել, իսկ նա ինձ մի աւելորդ բեռն է համարում: Տէրը իրան հղիցի. Թո՛ղ ուտի: (Վեր է կենում եւ շրջում մի կողմ):

Սերոր. Ուրեմն էստեղ է ամեն ինչ: Լաւ խելք էք բանեցրել ես ու իմ Աստուածը: (Մի կտոր բան դրում է բերանը եւ ծածկում սնդուկը): Նստի՛ր ծերուկ. սա ինձ բաւական է: (Մարթային ծածուկ): Բարձիւք տակին ոչինչ չը կար, ռւր են փողերդ:

Մարթա. Ապեր ես փող չ'ունեմ:

Սերոր. Սուտ ես ասում. փող տուր, թէ չէ ամեն ինչ կը փշրեմ տակն ու վրայ կ'անեմ:

Մարթա. Ի՞նչ ես անելու փողը:

Սերոր. Էս երեկոյ Գաւրուշի մօտ մեծ խաղ կայ:

Մարթա. Թո՛ղ էդ բանը, քո վարմունքովդ դու կը սպահես սրանց:

Սերոր. Խրատը քեզ համար պահիր Մարթա, շուտ արա:

Մարթա. Եւ ոչինչ չ'ունեմ ապեր:

Սերոր. Ա՛, մի երկարացի՛ր: Ասում եմ քեզ շուտ արա:

Մարթա. (Ուզում է տալ): Կէսը ինձ, կէսը (Սերոր բռնում է ձեռքերից): Ա՛ հայրիկ:

Յակոր. Ձեռ մի տալ նրան, գազան:

Սերոր. Ա՛ (Խլում է Մարթայի ձեռքից եւ փախչում աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 9

Յակոր եւ Մարթա

Մարթա. (ձգում է): Ա՛:

Յակոր. Ի՞նչ է սիրելիս. սա քեզ խփեց:

Մարթա. Ձէ նա փախաւ ես վախեցայ:

Յակոր. Լաւ մտիկ արա, նա մի բան թողած չը լինի:

Մարթա. Ոչ ամեն բան իր տեղն է:

Յակոր. Ախ որաւի՛րդից եկաւ էդ լիբբը, ամեն ինչ տակն ու վրայ արաւ: Ձէ ես պէտք է բռնել տամ էդ աւագակին:

Մարթա. Հարկաւոր չի, հանդարտուի՛ր:

Յակոբ. Չի լինիլ... տէր Աստուած, աւագակի ձեռքին
գերի՞ պէտք է լինենք: (Գնում է աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Մարթա, յետոյ Ալեքսանդր

Մարթա (Նայելով աջ դռան մէջ). Ախ Աստուած... էդ նա
է: Է՛լի գալիս է (Շտապով նստում է, որպէս թէ ոչինչ չի տեսել):

Ալեքս. (Մտնում է աջ դռնից Չ արկղներ ձեռքին): Ոսկի հար-
ըկանուհի, կարելի է շաբաթ է տուն էք հաւաքում, ես ձեզ
կը խանգարեմ:

Մարթա. Ոչ, մենք երեկոյեան ենք տուն հաւաքում: Հա-
մեցէք:

Ալեքս. Այդ ի՞նչ է. ցերեկով ճրագ: (Այդ սեղանի վրայ է
դնում արկղերը):

Մարթա. Սենեակը տաքացնելու համար է:

Ալեքս. Ոչ ոք չը կա՞յ:

Մարթա. Ոչ:

Ալեքս. (Մտնելով): Ձեռք չես տալիս: (Բռնում է Մարթայի
մականձ ձեռք): Ուղիղը ասա, այս րոպէիս մտքովդ ի՞նչ անցաւ:

Մարթա. Ոչինչ:

Ալեքս. Իսկ չէ՞ս ուզում իմանալ թէ իմ մտքովս ինչ ան-
ցաւ:

Մարթա. Ձեմ իմանում:

Ալեքս. Է՛հ ինչե՛է: Կարելի է դու նեղանում ես, որ ես քո
ձեռք բռնել եմ:

Մարթա. Բաց թողէք:

Ալեքս. (Թողնելով): Դու չէ՞ս նեղանալ, եթէ ես քեզ մի ըն-
ծայ տամ: Նայիր: (Յոյց է տալիս մի ոսկի բան):

Մարթա. Ես պահելու տեղ չ'ունեմ:

Ալեքսանդր. Բայց այդպիսի նուէրը պահում եմ կրծքի
վրայ:

Մարթա. Ոչ ոչ... մայրս կը տեսնի, ես չեմ ուզում:

Ալեքսանդր. Ինչպէ՞ս, դու ինձ արհամարհում ես:

Մարթա. Յետոյ, յետոյ:

Ալեքսանդր. Լաւ. թող յետոյ լինի: Շատ ես վատտակում
կար անելով:

Մարթա. Էնքան, որ ապրում ենք:

Ալեքսանդր. Քեզ համար ես կարում:

Մարթա. Ոչ, ուրիշի համար:

Ալեքսանդր. Բայց մի ձեռք չքեղ զգեստ քեզ շատ կը սաղէր: Դու չե՞ս նեղանալ, եթէ ես քեզ համար մի շորացու ընծայ բերէի:

Մարթա. Է՞դ ինչ բան է: Ինչո՞ւ համար դուք ինձ համար շորացու առնէք:

Ալեքս. Ի՞նչ բան է որ: Այնքան այդպէս անողներ կան: Ի՞նչ գոյն ես սիրում:

Մարթա. Ես ոչինչ չեմ ուզում: Ծնորհակալ եմ:

Ալեքս. Ի՞նչ է նշանակում անփորձութիւն:

Մարթա. Ես հօ չեմ կարող ծածուկ պահել, միւնոյնն է կ'իմանան:

Ալեքս. Իսկ մենք այդ բանը հօ ծածուկ չենք անի: Մի օր... այ երբ սրբոցն Աննայի և Մարթայի տօնը կը լինի, ես կը մտնեմ և կը շնորհաւորեմ ձեր տօնը:

Մարթա. Ոչ. իսէր Աստծոյ ոչինչ հարկաւոր չէ: Ինչպէս երևում է դուք դեռ չէք ճանաչում իմ եղբորը:

Ալեքս. Որի՞ն, էն միւսի՞ն: Էհ. նրա նմաններին բաւական է մի երկու բուրլի գինու փող տաս, և նրանք իրանց ծնողներին էլ կը ծախեն:

Մարթա. Ախ Աստուած մի արասցէ նա էդ բաները լսի: Աւելի լաւ է, ուրիշ բաներ խօսեցէք: Ծխախոտներդ վերջացել է:

Ալեքս. Ես չեմ ծխում:

Մարթա. Չէք ծխում: Ապա ինչո՞ւ էք եղբօրս ծխախոտ շինել տալիս:

Ալեքս. Ասում եմ հարեանիս որդին է, գործ տամ:

Մարթա. Երեւի դուք վախենում էք ծնողներից, որ չէք ծխում:

Ալեքս. Ես նրանց միակ որդին եմ. նրանք երբէք չեն համարձակում կպչել եմ քէֆին: Ես ապրում եմ իմ զուարճութեանս համար: Չե՞ս ուզիլ մի անգամ քեզ ինձ հետ ցիրկ տանեմ:

Մարթա. Ինձ ո՞վ կը թողնի ոտքս տնից դուրս դնել:

Ալեքս. Բայց միթէ՞ հիմայ հին ժամանակներն է: Հիմայ աղջիկն էլ պէտք է ազատ լինի, ինչպէս և տղամարդը:

Մարթա. Չեղ համար իհարկէ էդպէս է. դուք ազատ էք:

Ալեքս. Իմ ազատութիւնը իմ գոլութիւններն են: Դու չե՞ս հարցնում, թէ ի՞նչն է ստիպում ինձ գոլութիւններ անել:

Մարթա. Ասացէք էլի:

Ալեքս. Դու կարծում ես հեշտ է ասելը:

Մարթա. Դժուար է:

Ալեքս. Այ, դու ինքդ ասա: Այս մարդը չի ծխում. ի՞նչ դորձ ունի նա մեր տան, ի՞նչ ոյժ է քաշում նրան այստեղ: Տեսնում ես. դու այդ գիտես, բայց չես ասիլ: Իմ սրտիս մէջ էլ շատ բան կայ քեզ ասելու: Բայց չեմ կարողանում: Տանջւում եմ, համբերութիւնս կտրւում է... Գալիս է լեզւին ծայրին կանգնում, և այնուհետև ես համրի նման մնում եմ լեզուս կապուած: Տեսնում եմ մի բան, հիանում եմ նրանով. նայում եմ նրա պատկերին և չեմ կշտանում: Եւ որովհետև լեզուս կապւում է, ես սկսում եմ գփութիւններ անել և հարբել:

Մարթա. Ի՞նչ բաներ էք ասում. մինչև անգամ հարբում էլ էք:

Ալեքս. Ինչո՞ւ համար ես զարմանում: Հէշտ է, որ ինձ նման երիտասարդը մի սրտի ընկեր չ'ունենայ:

Մարթա. Բայց կարծեմ ասացիք «կայ մի բան որով հիանում էք»:

Ալեքս. Այո, կայ:

Մարթա. Իսկ ի՞նչ է նա:

Ալեքս. Այդ դու ինքդ էլ գիտես: Եթէ իմ ոսկի հարևանուհու հետաքրքրում է այդ բանը, ապա ես նրա առաջ կը բացեմ իմ սիրտը:

Մարթա. Բացեցէք էլի, ո՞վ է խանգարում:

Ալեքս. Բացե՛մ: Դու ինձնից չ'ես նեղանալ, եթէ ես քեզ մի ճշմարիտ բան ասեմ:

Մարթա. Ճշմարիտ բանից ինչո՞ւ պիտի նեղանամ:

Ալեքս. Իմ թանգագին Մարթա, ես քեզ սիրում եմ:

Մարթա. Ի՞նչ ասացիք:

Ալեքս. Դու չէիր սպասում:

Մարթա. Այո, ես չէի սպասում, որ դուք. եկել էք մեզ ծաղրելու:

Ալեքս. Ծաղրելո՞ւ. քեզ նման գեղեցիկ արարածին ծաղըրելո՞ւ:

Մարթա. Իհարկէ: Միթէ՞ կարելի է հաւատալ:

Ալեքս. Փորձե՛լ ես ինձ, որ չը հաւատաս:

Մարթա. Ի՞նչ փորձել:

Ալեքս. Իհարկէ, քո աչքում մի սափրիչ Մինաս աւելի լաւ է, քան թէ ես: Զէ՞ որ հայրդ նրան երկինք է բարձրացնում:

Մարթա. Ի՞նչ էք ասում. ես բան չեմ հասկանում:

Ալեքս. Վնաս չ'ունէ: Գնա՛ նրան: Հ'մ, շատ լաւ ապրուստ, բախտաւորութիւն և պատիւ է սպասում քեզ նրա տանը: Կի-րակի առաւօտները նրա գլխին ջուր կ'ածես, ոտները կը լուա-

նաս, շորերը կը լուանաս... մի խօսքով, ի՞նչ խօսք, որ սրանից հազար անգամ լաւ կ'ապրես:

Մարթա. Դուք շատ բան ասացիք, իսկ ես ոչինչ չը հասկացայ:

Ալեքս. Իհարկէ չը հասկանալու դիր քեզ: Սո՛ւտ է, որ քեզ սափրիչ Մինասին են տալու:

Մարթա. Եթէ ուզուողը ես եմ, ես բան չեմ իմանում:

Ալեքս. Իսկ եթէ քեզ հարցնէին մեր երկուսից որի՞ն ես աւելի հաւանում, ի՞նչ կը պատասխանէիր:

Մարթա. Ես ոչինչ չը գիտեմ, ես կը հարցնեմ իմ մօրս:

Ալեքս. (Աողմ): Սա բոլորովին երեխայ է: Բայց չէ՞ որ մինչ մեր ծնողները մենք պէտք է իրար հետ ծանօթ լինենք, իրար հետ ծածուկ տեսութիւններ անենք: Մենք հօ՞ ժամանակից յետ մընալ չենք կարող: Այ եթէ դու ինձ սիրէիր, ես քեզ կ'ասէի թէ ինչ պէտք է անենք: Սիրո՞ւմ ես ինձ:

Մարթա. Ասացէք էլի:

Ալեքս. Մարթա. մաքուր սիրով սիրում եմ քեզ. խօսք տուր, որ երբ կը լսես իմ ձայնը կը գաս ինձ հետ ծածուկ տեսութեան: Ախ աշխտեղ ես կը բացեմ իմ լեզուն, աշխտեղ դու կ'իմանաս թէ ինչքան եմ տանջուել քո սիրով:

Մարթա. Յետո՞յ յետոյ:

Ալեքս. Ոսք տուր, որ կը մերժես այդ սափրիչին: Թէ չէ երդում եմ քո սիրով, այդ նրան էժան չի նստի, ես նրան կ'ոչնչացնեմ:

Մարթա. Լաւ լաւ բաւական է, խօսք եմ տալիս:

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Աննա, Ալեքսանդր եւ Մարթա

Աննա. (Մտնում է աջ դռնից՝ ձեռին փոքր կապոց): Ախ, պարոն Ալեքսանդր էդ դո՛ւ ես: Երեւի ծխախոտդ վերջացել է:

Ալեքս. Այո. թող վարպետ Ներսէսը ինձ համար վաղը ծխախոտ պատրաստի:

Աննա. Շատ լաւ: Վերջացնի ես կը բերեմ:

Ալեքս. Ի՞նչ հարկաւոր է ձեզ նեղութիւն տալ, Աննա մայրիկ, ես ինքս կը գամ:

Աննա. Աստուած օրհնի քեզ քո բարութեանդ փոխարէն որդի:

Ալեքս. Միւս արկղն էլ կանֆետներ են օրիորդ Մարթայի համար: Մնաք բարեւ (Վնաց աջ)

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Մարթա եւ Աննա

Աննա. Դուք մենակ էիք. հիւր է հայրդ. քեզ չեմ ասում,
ինչպէս ես սուս արեի:

Մարթա. Մայրիկ:

Աննա. Ի՞նչ է պատահել, Տէր Աստուած:

Մարթա. Մայրիկ. թէ կուզ ինձ կախ տուէք, թէ կուզ
սպանեցէք... Ես սափրիչին չեմ գնալ, չեմ գնալ (լալով զլուխը
ծածկում է մօր կրծքի վրայ), չեմ գնալ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Քեմը ներկայացնում է Յակոբի բնակարանի բակը: Աջ կողմ տնակ իր դռնով: Մէջտեղ նեղ դռնով տախտակի մի պատ, որի ետև պարտէզ: Մէջտեղ մի մեծ ծառ, որի տակ սեղան և նոյն աթոռները: Չախ կողմ ծառերով տարածութիւն: Աջ կողմ տան մօտ ջրհոր և դոյլ թոկով: Գարուն է:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Մարթա եւ Ալեքսանդր

Մարթա. Երեւի դու ուրիշների մօտ մի բան ասել ես:

Ալեքս. Միթէ՞ կարելի է այդպիսի բաները ուրիշներին պատմել:

Մարթա. Ապա ինչո՞ւ են ինձ սկսել կասկածով մտիկ անել:

Ալեքս. Այդ չո՞ր երկչոտ երևակայութիւնդ է Մարթա: Դու հօ ինձ հաւատում ես:

Մարթա. Իհարկէ, բայց մինչև ե՞րբ պէտք է էսպէս շարունակուի:

Ալեքս. Ես զարմանում եմ, էլ ի՞նչ ես ուզում, ես քեզ եմ սիրում, դու ինձ:

Մարթա. Քեզ համար իհարկէ՞ էդ ոչինչ, բայց ի՞նձ համար:

Ալեքս. Ախ Մարթա, ասում են սիրահարուածներից երջանիկ մարդիկ չը կան, իսկ դու զանգատում ես և զանգատում:

Մարթա. Դու ասացիր մօրդ կ'ասես, ի՞նչ եղաւ, ինչո՞ւ ես ուշացնում:

Ալեքս. Ի՞նչ է պատահել քեզ, որ այդքան շտապում ես: Մօր առաջ երես բացելը հեշտ ես իմանում:

Մարթա. Բաս ես ի՞նչ պիտի անեմ, եթէ իմ մայրս իմա-
նայ:

Ալեքս. Եթէ դու չասես, որտեղից պիտի իմանայ:

Մարթա. Վերջը մի օր բացուելու է էլի. հօ էդպէս չի
մնալու:

Ալեքս. Ե՛հ մի վախի՛լ Մարթա, բացուելուց յետոյ հեշտ
է. գիտե՛ս ինչ. եթէ բանը միայն մայրս լինէր, ոչինչ: Բայց
ես անպիտան հօրիցս եմ վախենում. ակն ինչո՞ւ մի կաթուած
չէ խփում, որ տեղն ու տեղը սպանի նրան:

Մարթա. Ինչէ՛ր ես ասում դու քո հօր մասին:

Ալեքս. Ախ Մարթա, այն ժամանակ եթէ մայրս չ'ուզի
էլ, ես քեզ կը փախցնեմ մի ուրիշ տեղ. ակն ի՞նչ քաղցրու-
թիւն կայ այս տեսակ բաների մէջ, փախչել-փախցնել:

Մարթա. Դու բոլորովին փոխուել ես. դու էլ առաջուա-
նը չես:

Ալեքս. Է՛հ, ճանաչում եմ կանանց: Դուք բոլորդ էլ այդ-
պէս էք. մի ամիս, երկու ամիս, և յետոյ տղամարդը ձեզ հա-
մար փոխուած է: Մի հարցնող լինի ի՞նչն է իմ մէջ փոխուել:

Մարթա. Ախր չէ՞ որ առաջ դու էդպէս չէիր խօսում:
Ձէ՛ որ դու ամեն բան վճռել էիր իսկոյն կատարել:

Ալեքս. Ի՞նչ անեմ, քո կարծիքով գնամ նրանց առաջ
ամեն բան պարզ ասեմ, քո պատճառաւ ի՞նձ էլ տնից դուրս
դցնա:

Մարթա. Ապա ինչո՞ւ դու ասում էիր քո գլխի վրայ
տէր չը կայ, և որ դու ապրում ես միայն քո զուարճութիւն-
ների համար:

Ալեքս. Իհարկէ, եթէ ես մի անխելք բան չ'անեմ, միշտ
կ'ապրեմ իմ զուարճութիւնների համար:

Մարթա. Ես հասկանում եմ... Իհարկէ նրանք կ'ուզեն,
որ դու մի հարուստ աղջիկ ուզես:

Ալեքս. Այ տեսնում ես. դու այդ գիտես, բայց ասում
ես, շտապիր: (Մարման լալիս է): Ինչո՞ւ ես լաց լինում:

Մարթա. Հիմա՛յ ես բոլորը հասկացայ: Ես չեմ կարող...
ես ամեն բան կ'ասեմ իմ մօրս:

Ալեքս. Խելքդ գլուխդ հաւաքիր Մարթա:

Մարթա. Ինչ ուզում է թող լինի...

Ալեքս. Մարթա, հաւատացիր դու դեռ անփորձ ես: Իմ
սիրելի, դեռ ժամանակ շատ կայ, սրբեր աչքերդ, թէ չէ կը
տեսնեն: Է՛հ: (Նստւած է ձախ կողմ):

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մարթա եւ Աննա.

Աննա. (Մտնում է միջի դռնից կապոց ձեռին): Էդ ի՞նչ էր, հը՞, ասա, էդ ի՞նչ էր: Դու լա՞ց ես լինում:

Մարթա. Ո՞վ է լաց լինում. ես հէնց էսպէս:

Աննա. Նա ի՞նչ բան ունէր քեզ հետ:

Մարթա. Ես ի՞նչ գիտեմ:

Աննա. Լաւ է եթէ ոչինչ չես իմացել. բայց Աստուած մի արասցէ մի բան պատահած լինի: Շուտ արա՛ս ասա ինձ. սիրտս կը ճաքի եթէ չ'իմանամ ինչ է պատահել:

Մարթա. Նա ինձ սիրում է:

Աննա. Նա քեզ սիրում է:

Մարթա. Նա էդպէս է ասում:

Աննա. Բաս էլ արտասովաքդ ինչ է նշանակում:

Մարթա. Ոչինչ:

Աննա. Մարթա, աչքիս լաւ մտիկ արա՛: Ես երեխայ չեմ, էստեղ մի բան կայ, որ դու ինձնից թագցնում ես:

Մարթա. Հաւատացիր ոչինչ չը կայ. նա խոստացել էր իմ վրայ պսակուել:

Աննա. Խոստացել էր: Ապա ինչո՞ւ նշան չի բերում. մենք ոչինչ ընդդէմ չ'ունենք:

Մարթա. Նա վախենում է ծնողներից:

Աննա. Տղամարդը վախենում է ծնողներից. իսկ դու. իհարկէ դու էլ ասած կը լինես նրան, որ դու էլ ծնողներ ունես... Ես քեզ եմ հարցնում Մարթա:

Մարթա. Օխ, միք տանջիլ ինձ:

Աննա. Մարթա Աստուած մի արասցէ դու խաբուած լինես, ես կրակ կը բռնեմ և տեղովս-մէկ կ'այրուեմ:

Մարթա. Ի՞նչ անեմ:

Աննա. Աչքերդ լաւ բացիր սիրելիս: Գիշեր ցերեկ աշխատութեան ձեռքին քեզ համար ենք չարչարում: Աչքս մեռակ քեզ է տեսնում. այս տան բախտը դու պէտք է բացես. դու հօ ամենքիս տեսնում ես. եթէ քեզ էլ մի բան պատահի էլ էն ժամանակ աւելի լաւ է մի քար կապեմ էս չորացած կուրծքիս ու շուրը գցեմ ինձ խեղդեմ:

Մարթա. Ինչո՞ւ ես ինձ վախեցնում:

Աննա. Ես ուզում եմ քո աչքդ բացեմ, իսկ դու ասում ես ես քեզ վախեցնում իմ:

Մարթա, Ի՞նչ մեղք եթէ նա երդուում է, որ ինձ սիրում է:

Աննա, Իսկ դ՞ուք:

Մարթա, Ինչ՞եւ ես բարկանում:

Աննա, Ուրեմն դու հաւատացել ես նրա սուտ երդումնս:

Մարթա, Ի՞նչ ես ուզում ինձնից:

Աննա, Բոլորտ ընկնէր մարմնիդ մէջ, այ թէ ինչ եմ ուզում:

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Մարթա, Աննա եւ Յակոբ

Յակոբ. (Մտնում է աջ դռնից): Ա՛ դուք էստե՞ղ էք: Ինչ Աստծոյ օրհնած բանն է գարունը: Ես ինձ էնպէս եմ զգում, կարծես թէ նորից 30 տարեկան եմ դառել: Դեռ ամառը աւելի լաւ է: Փորձեմ մէկ ջուր քաշեմ (Ջուր է քաշում):

Աննա. (Յած): Թո՛ղ կրակ մաղուի իմ սպիտակած գլուխին. թող պատոււի գետինը և կուլ տայ մեզ ամենքիս: Սրա համար էր նա էղբան քաքսում, սրա համար էր նա բարերար ձևանում: Ես նրան ցոյց կը տամ:

Մարթա. Մայրիկ խնդրում եմ մի՛ խայտառակիլ. նա խօսք է տուել, նա չի խաբիլ:

Յակոբ. (Քաշեց : Ահա, տեսա՞ք: Չէ, հաւատացէ՛ք էս ամառը ես անպատճառ մի գործի պէտք է մտնեմ: Մինչև ես մի գործի չը մտնեմ, Ներսէսս չի կարող հանգստանալ: Բայց դուք ինչ՞եւ էք փոխուած: Մարթա, Աննա, ի՞նչ է պատահել, ասացէ՛ք ինձ: (Փողոցի դուռը ծեծում են): Է՞դ ինչ է. փողոցի դուռը բաց է (Գնում է միջի դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Մարթա եւ Աննա

Աննա. Ի՞նչ պատասխան տամ էս խեղճին, դեռ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ էն միւսներին: Լաւ սկացրիր օրներս:

Մարթա. Օ՛ մի՛ սպանէք ինձ:

Աննա. Կորիք աչքիցս անզգամ. էլ այսուհետեւ չը համարձակուես ոտքդ տանից դուրս դնել: Տեսնում եմ,—ամօթ պատկառանքը ոտքի տակ ես տուել, էլ քեզ տանը պահել չի կարե՛ս:

լի առաջի պատահած կեղտոտ մշակ էլ որ լինի, պէտք է տալ տանի կորցնի քեզ էստեղից: Մե լինէր էն օրը որ քեզ ծնեցի: Մարթա. Մայրիկ ինչէր ես ասում: Աննա. Չայնդ, անգամ:

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Մարթա, Աննա, Ծակոբ եւ Ներսէս

Ծակոբ. (Օգնելով Ներսէսին ներս է բերում միջի դռնով): Աննա, Ներսէսն է:

Աննա. (Սաստիկ վախեցած) Ի՞նչ է պատահել երեխիս:

Ներսէս. Մի վախենալ մայրիկ: Դռան մօտ մի քիչ ինձ վատ զգացի, սրա համար էլ դուռը ձեծեցի: Գարունը լաւ է, երբ մարդ ծառերի տակ է... իսկ էստեղ... օխ մէկ հնար լինէր ազատուել էստեղից: Էստեղ կուրծքս բռնում է, հազը սպանում է ինձ: Կարծես տաքութիւնս սաստկացել է. մէկ տես մայրիկ:

Աննա. (Բռնելով ձեռքը): Կրակի մէջ այրում է երեխաս:

Ծակոբ. Տունս քանդուում է. ես կը գնամ Մինասին կը կանչեմ. ես իսկոյն:

Աննա. Ո՞ւր ես գնում:

Ծակոբ. Երեք րոպէ չի քաշիլ (Գնաց միջին դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Մարթա, Աննա եւ Ներսէս

Ներսէս. Մի լաց լինիլ մայրիկ. ես դեռ էնքան էլ վատ չեմ:

Աննա (Մարթային). Դնա անկողին պատրաստիր: Կորիր:

Ներսէս. Ո՛չ, սպասիր, հարկաւոր չի, թող նա ինձ մօտ նստի: Նրա քաղցր դէմքին մօտիկ անելուս իմ հոգիս հանգստանում է: Ես ցերեկով քիչ եմ տեսնում նրա երեսը, իսկ գիշերը շուտ ենք պառկում քնելու: Նստիր ինձ մօտ Մարթա (Մարթան նստեց): Բայց դու գունատ ես: Թէ՛ իմ աչքերս են խառնուել: Ի՞նչ է պատահել սրան: Չը լինի ինձ համար էք վախեցել: Ոչինչ, հոգս մի անէք, թուքս դեռ չի կարմրել, սա կ'անցնի: Շատ անգամ է պատահում, կարծում ես հիւանդ ես, բայց դուքս է գալիս, որ բոլորովին առողջ ես: Օ՛խ ինչպէս ներսիս կրակը խօսեցնել է տալիս ինձ (Միծաղում է, որ փոխւում է չոր հալի):

Աննա. Քար կտրուէի ես, էդ ցաւերը չը տեսնէի որդի:
 Մարթա. Քիչ խօսիր ապեր, տեսնում ես, որ ֆլասում է:
 Ներսէս. Ախր ինչպէս լռեմ: Ես սիրում եմ խօսել, հա-
 նաքներ անել... Եթէ կարողութիւն ունենայինք, կը քաշուէի
 մի գիւղ տեղ, կը հանգստանայի և... կարելի է լաւանայի էլ:
 Էհ, աւելի լաւ էր մի հովիւ լինէի, երկրագործ, կառապան...
 Ի՞նչ եմ ասում մայրիկ: Դեռ, փառք Աստծոյ, ես 27 տարեկան
 եմ, բայց մեր գործարանում երեխաներից շատերը 20 տարուց
 աւել չեն ապրում: Խեղճերը կարմիր-կարմիր թշերով գալիս
 են, իսկ յետոյ, մնաք բարով խեղճ մայրեր. Մարթա մի սառը
 ջճւր (Մարթան զնաց աջ դռնից բաժակ քերիլու): Մայրիկ, ինչո՞ւ է
 նա փոխուած: Գոնէ նրան լաւ պահեցէք. նա մի գեղեցիկ
 վարդ է էս թառամածներու մէջ: Ի՞նչ ենք մենք, մարտող
 ճրագներ:

Մարթա. (Դոյլից ջուր առաւ բերաւ) Ձի ֆլասիլ ապեր:

Ներսէս. Ներսումս կրակ կայ, պէտք է հանգցնել էդ կը-
 րակը (Քիչ խմեց): Որտե՞ղ է մնացել Սերոբը: Ինչ լաւ կը լինէր
 մի օր էս մեր մեծ ծառի տակ մի ուրախութիւն անէինք: Երևի
 շուտով կը գայ և թութի ժամանակը: Ձէ, մայրիկ, ինչո՞ւ չէք
 խօսում:

Աննա. Իհարկէ մի 2 շաբթից յետոյ թութն էլ կը հասնի:

Ներսէս. (Քիչ էլ խմեց): Հիանալի է. առայժմ մարեց կը-
 րակը:

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Մարթա, Աննա, Ներսէս, Յակոբ եւ Մինաս.

Յակոբ. (Մտնում են միջի դռնից): Համեցէք: Աննա, վարպետ
 Մինասն է. իմ լաւ բարեկամը: Մօտեցէ՛ր Մինաս. մի ամաչիլ:

Մինաս. Բարի օր ձեզ: (Առանձնապէս տնդողում է Մարթային.
 ձեռ է տալիս ամենքին, վերջում Ներսէսին): Քեզ հետ հօ լաւ ծանօթ
 ենք Ներսէս ջան: Ձեռքդ տաք է երևում, ինչպէ՞ս ես զգում
 քեզ:

Ներսէս. Տաք՝ էնպէս, որ վերմակ հարկաւոր չէ:

Մինաս. Լաւ ես. մի վախիլ:

Մարթա. Սառը ջուրը ֆլաս չի նրան:

Մինաս. Ձէ, վարպետի աղջիկ. քանի որ քրտնած չի,
 ֆլաս չ'ունի: Նրա ճարը հէնց էս քաղցր օդն է, որ կայ: Ի՞նչ
 անես թամբաբու հնարողի հէրն անիծուի: Էն զխկումից դժւ էլ
 ես քաշում Ներսէս:

Ներսէս. Ձէ:

Մինաս. Վատն էլ հէնց էդ է է: Քաշողի վրայ էնքան ներգործութիւն չ'ունի, ինչքան չը քաշողի վրայ: Էնպէս չէ՞ Ներսէս ջան:

Ներսէս. Լաւ ես նկատել:

Մինաս. Նկատելն էլ խօսք է: Ես ինձ վերայ եմ փորձել: Զխկումը մօտիս որ քաշում են, կամ գլուխս է պտտում, կամ ներսս շուռ գալիս:

Յակոբ. Աննա, նա ծխողներից չէ:

Աննա. Երեւի ժամանակ չի ունենում:

Մինաս. Ժամանակ չ'ունենալն էլ խօսք է: Երես խօզելու մաշինը մեր տունն է քանդել: Էնպէս օր է լինում առաւօտից մինչ երեկոյ գործ չի լինում: Պարապ չը մնալու համար սկսում ես անիլի պրել, որ իսկի չի էլ մտածել բթանալու: Մին մին կանֆէտ ուտողների փթած առտամ քաշելն էլ որ չը լինի, օրերով պէտք է ճանճ քշես:

Մարթա. (Անզգուշութեամբ փռկեցնում է ու փախչում աջ, ուսկից յետոյ բերում է ինքնայեւոր եւ դնում է սեղանի վրայ, յետոյ նորից յետ դնում):

Մինաս. (Ծածուկ Յակոբին Մարթայի հասցէին): Դուր եկաւ:

Յակոբ. (Նոյնպէս). Ձէ՞ որ երեխայ է:

Մինաս. Ձէ Ներսէս, որ դոխտորին կ'ուզես հարցրու. դու պէտք է դուրս գաս էդ անիծուած Թամբաքուի ֆարբիկից:

Ներսէս. Ե՛ս էլ եմ նոյնը մտածում վարպետ Մինաս, բայց որտեղից հաց ճարենք էս պարոնների համար:

Յակոբ. Ձէ Ներսէս, օրերը մի քիչ էլ տաքացան թէ չէ, ես անպատճառ մի գործի կը մտնեմ, թող թէ կուզ փողոցներ սրբել տան ինձ: Եղած չեղածներս կը ծախեմ, պարտքի տակ կը մտնեմ, բայց քեզ էդ օրի չեմ թողնիլ: (Մինասին ծածուկ): Դու հարցրու, մի քաշուիլ, երիտասարդ է, ո՞վ գիտէ. կարելի է՝ նա մեզից ծածկում է իրա իսկական ցաւը:

Մինաս. (Նոյնպէս): Խելքս բան չի կտրում, Ներսէսը էնպէս տղայ չի. բայց կարելի է փորձել: Ներսէս ջան ես քեզ հետ մի 2 ծածուկ խօսք ունեմ:

Ներսէս. Ի՞նձ հետ. համեցէք (Գնում են միջի դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Աննա եւ Յակոբ

Յակոբ. Աննա, դու ինձ վախեցնում ես, էդ ի՞նչ աչք ունք է քեզանում:

Աննա. Ոչինչ.

Յակոբ. Ձէ. մի ասիլ. տեսնում եմ, որ մի ծածուկ միտք ուտում է ներսդ: Ասա ինձ:

Աննա. Դու ասում ես էդ Մինասը լաւ տղայ է:

Յակոբ. Հա, Աննա, մի նեղանալ: Ես ուզում եմ, որ առաջինը նա մի լաւ գննի մեր Ներսէսի հիւանդութիւնը. երկրորդ, նա ուզում էր փոքր լաւ ծանօթանալ Մարթայիս հետ: Նա իրա վարպետութիւնով էնպէս օր է լինում, 3 բուլբլի է աշխատում, հանաք չ'իմանաս: Բացի էդ մէկը, գիւղում նրանք յայտնի տուն են, չեմ իմանում քանի հատ հէնց գութան ունեն, քանի հատ եգն և մեղրածանձ: Տարեկան քանի բեռն հէնց գինի են ուղարկում Նիժնի:

Աննա. Եթէ դու լաւ ես ճանաչում, էլ ես ի՞նչ ասեմ:

Յակոբ. Աննա երեւի քեզ էլ է դուր եկել: Արի երեխին տանք նրան: Ես քեզ հաւատացնում եմ, որ նա իմ աչքում հազար անգամ բարձր է մեր, էս քաղաքի խմող, խաղացող և վատ հիւանդութիւնների տէր տղերքից:

Աննա. Ի՞նչ ասեմ, ես ասացի մի կարգին մարդ լինէր, որ նա էլ մի լաւ օր տեսնէր:

Յակոբ. Բայց դու ինձանից մի բան ծածկում ես, չը լինի Սերորն է բռնուել... ասա...

Աննա. Բերանս խօսք չի գալիս, մարդ:

Տ Ե Ս Ի Լ 9

Աննա, Յակոբ, Ներսէս, Մարթա եւ Ալեքսանդր

Ներսէս. (Յիծաղելով մտնում է միջի դռնով): Շատ հանաքչին է վարպետ Մինասը, հայրիկ (Մտնում է Մարթան աջից եւ Քէյի մօտ նստում):

Յակոբ. Օ՜ նա շատ լաւ տղայ է, ի՞նչ է, հէր գնաց նա, դու նրան չայի չը կանչեցի՞ր:

Ներսէս. Նա իմ ասելուս չը սպասեց էլ: Նա ասաց էս

ըողէիս կը գամ, և դոխտորական վարձիս տեղ մի լաւ չայ կը խմեմ ձեզ մօտ:

Յակոբ. Էդպէս է. նա չ'ունեւորներէց փող չի վերցնում, միշտ ասում է, «Վըսա չ'ունի, մնայ, երբ կը հարստանաք, կը վճարէք»:

Ալեքս. (Մտնում է ձախ կողմից): Ոսկի հարեաններ, հիւր չէ՞ք ընդունիլ:

Յակոբ. Հիւրը Աստծուն է, ինչո՞ւ չենք ընդունիլ:

Ալեքս. (Ձեռք բռնելով Յակոբի հետ): Ձէ, դեռ պինդ ես ծեւրուկ:

Յակոբ. Լաւ եմ: Ամառը մտադիր եմ մի գործի մտնել:

Ալեքս. Այո՞. այդ լաւ կը լինի:

Յակոբ. Ի՞նչ պէտք է անես, մեր ճակատին էդպէս է գրուած. քանի ոյժ կայ, պէտք է գործես:

Ալեքս. Աստուած պահի, դու դեռ աշխատող ձեռքեր ունես:

Յակոբ. Բայց ծայրը ծայրին դժուար է կաշու: Ուրիշ բան է ձեր գործը:

Ալեքս. Էհ, այդ ճշմարիտ կը լինէր, եթէ սանձս ծնողներու ձեռքին չը լինէր:

Յակոբ. Ես ձեզ կ'ասեմ, լաւ է, երբ որդին ծնողի խօսքից չի դուրս գալիս:

Ալեքս. Դէ այն ժամանակ թող ես կոյր ծնուէի, խնււ ծնուէի, քանի որ ես իրաւունք չ'ունեմ ասելու, որ սա աւելի գեղեցիկ է քան թէ միւսը, որ սա աւելի է ինձ դուր գալիս, քան ձեր ասածը:

Յակոբ. Ձէ պարոն: Որդին երբէք հօր ցոյց տուած ճանապարհից չը պէտք է դուրս գայ: Ի՞նչ է երիտասարդը. եթէ նրա արիւնի մէջ մի քիչ բնական ազնւութիւն կայ, էդ ուրիշ բան. բայց եթէ՞ չը կայ, ուղղակի գլուխը պէտք է կապած պահես. որովհետեւ ի՞նչ գանազանութիւն կայ նրա՞ կամ թէ մի շունի մէջ: Իսկ ի՞նչ է շունը. բաց թող փողոց և կը տեսնես որ իսկոյն նա իրա շնութիւնը արաւ:

Ալեքս. Բայց եթէ մի հարուստի որդի,—եւ իհարկէ օրինակի համար եմ ասում,—եթէ նա սիրել է մի աղքատի աղջիկ, իսկ հայրը նրան ասում է «կորիւր», շուն, չը համարձակուես. և եթէ դու իմ կամքին հակառակ կը գնաս, ես քեզ կը զրկեմ հայրական ժառանգութիւնից և տանից դուրս կը վռնդեմ»:

Յակոբ. Եթէ ես իմանայի՜ թէ ով է էս հարուստը, ես նրա ճակատին կ'ասէի, որ Ինքը Աստծոյ Որդին ոչ ոքից չէր

քաշուում և միշտ աղքատներին հետ էր նստում վեր կենում։
Բնաւ։

Ալեքս. Ուրեմն։

Յակոբ. Ուրեմն էն, որ խօսքը աղքատութիւնի մասին չը պէտք է լինի, այլ անարատ անունի մասին։ Դուք ասացիք օրինակի համար, ես էլ կ'ասեմ։ Իմացած եղէք պարոն, որ ոչ մէկ մարդից ես չեմ ամաչիլ, որ ես աղքատ եմ. բայց թող վայ լինի մեր գլխին էն օրը, երբ որ իմ ընտանիքից մէկնումէկը փողի համար իրա պատիւը կը ծախի։

Ալեքս. Կարծեմ դուք մի որդի ունէք։

Յակոբ. Երեսո՞վս էք տալիս. ի՞նչ արած, որ իմ պատանիս մէջ էլ մի կեղտ է դուրս եկել։ Բայց նրա փչացնողը եղել է փողոցը, և ոչ թէ իմ տունը։ Իմ տանս մէջ, ահա, դուք տեսնում էք, ձեր աչքի առաջ են. սրանք բացի Աստծոյ խօսքը, ուրիշ բան չեն լսել։

Աննա. (Ալեքսանդրին ծածուկ)։ Ես ձեզ հետ ծածուկ խօսք ունեմ։

Ալեքս. Ի՞նչ հետ, խնդրեմ։

Մարթա. (Ծածուկ)։ Մայրիկ, խնայի՛ր ինձ ի սէր...

Աննա. (Նոյնպէս)։ Չափնդ անզգամ (զնացին ծախ կողմ)։

Ներսէս. (Հօրը ծածուկ)։ Էստեղ մի բան կայ...

Յակոբ. Մէկ էս կողմ քաշուե՛նք (զնացին աջ կողմ)։

Մարթա. (Մենակ)։ Ա՛հ. բաւական է. պէտք է վերջ դնել էդ խայտառակութեան, պէտք է ազատել ինձ էդ կրակից... Էլ ամեն ինչ կորաւ գնաց ինձ համար... Թո՛ղ խաւարուի իմ կեանքիս արեւը... (ջրնորի մօտ)... Ների՛ր ինձ, Աստուած... ես իմ արածս չեմ հանկացեւ... Ա՛հ... չեմ կարող, չեմ կարող, չեմ կարող (աղիողորմ լալիս է)։

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Մարթա եւ Մինաս

Մինաս. (Միջին դռնից Թաշկինակի մէջ մտնելու քաղաքը ձեռնի)։ Վարպետ-Յակոբի աղջիկ։ Չէս նեղանալ, եթէ մեղր ու (Թաշկինակը բացելով) բաղարջ համեցէք անեմ։ Հարուստը աւելորդից, իսկ մենք Աստծոյ տուածից. խնդրեմ ներողութիւն։

Մարթա. Շնորհակալ եմ, դրէք էստեղ (Մինասը դրեց սեղանի ծայրին)։

Մինաս. Ես քեզ հետ թէպէտեւ շատ մօտ չեմ, բայց հէրդ

էնքան է պատմել, որ հէնց իմանաս թէ մենք շատ հին ճանանչներ ենք: Ղորթը ասա, իմ մասիս հէրդ քեզ իսկի բան չի ասել:

Մարթա. Ասել է:

Մինաս. Ղորթ: Ի՞նչ է ասել:

Մարթա. Որ դուք կարողանում էք շատ լաւ քիթ ու պոռնգներդ ծոմոտել և գոմէշների հետ կուշտի կաշել:

Մինաս. Հա հա հա: Էդ մէկը լաւ է ասել. սրանք ինձանումը կան:

Մարթա. Որ դուք աներեսի նման մտնում էք էստեղ, որտեղ ձեզ չեն համեցէք արել, խօսեցնում էք նրանց, որոնց հետ ծանօթ չէք:

Մինաս. Օ հօ հօ հօ. լաւ կոտրեցիր ինձ ես ու իմ Աստուածը: Լաւ, որ լսող չ'եղաւ: Բայց եթէ խելքս կրունկումս չի այլ թէ գլխիս մէջ, կարծեմ քիչ առաջ հէնց էստեղ ծանօթացանք և մին քիչ էլ ձեռքդ լաւ հուպ տուի:

Մարթա. Բայց էդ անբաղաքավարութիւնը բաւական չէր...

Մինաս. Էս մէկը ներես: (Խոնարհ) Կարելի է քեզ դուր չ'եկաւ իմ կոշտութիւնս, բայց սիրտս ուղիղ է, իսկ ուղիղ սիրտը քաղցր լեզուի հարկաւորութիւն չ'ունի: Սո՛ւտ եմ ասում:

Մարթա. Է՞լ ինչ:

Մինաս. Ի՞նչ ասեմ: Ի՞նքդ ես ասում, որ անամօթի մէկն եմ և որ մտել եմ մին տեղ, որտեղ իմ չափս չեմ հասկանում: Իհարկէ երեխան էլ է իմանում, որ ոսկին աւելի լաւ է, քան երկաթը, և որ սոխից շաքարը քաղցր է: Քո տեղը լինէի, ես էլ կ'ուզէի: Ո՞վ է սա, ունեցած չ'ունեցածը մին միլրատ է մին ածիլի: Սո՛ւտ եմ ասում:

Մարթա. Բաւական է ի սէր Աստծոյ. ինձ ի՞նչ թէ դուք ինչ ունէք:

Մինաս. Էդպէս շուտ գլուխդ տարի, հա: Մօրս կաթը վկայ, իմ միտքս էս չէր, որ քեզ բարկացնեմ:

Մարթա. Օ՛խ. ի՞նչ էք ուզում:

Մինաս. Ոչինչ. քո հրամանը:

Մարթա. Խօսեցէք էլի:

Մինաս. Ի՞նչ խօսեմ: Դու չայ համեցէք անելու տեղ, քիչ մնաց, որ բերած ամանս էլ գլխիս կոտրես:

Մարթա. Ներողութիւն:

Մինաս. Հա: Դէ էս ժամանակ դու էլ քո ծառայիդ ներքը, որ համարձակուեց քեզ աւելորդ գլխացաւանք տալ:

Մարթա. Երևի մի ասելիք ունէիք:

Մինաս. Վարպետ-Յակոբի աղջիկ, եկ դու լինես էս սուրբ մեռնը, մի բարկանալ մի բան ասեմ:

Մարթա. Դէ ասացէք էլի:

Մինաս. Ինչո՞ւ ես էսքան տխուր: Եթէ Սերորի համար է, հոգս մի անիլ, մին կերպ ճանապարհի կը բերենք, եթէ հօրդ ու մօրդ համար է, դէ ծեր մարդկանց համար ի՞նչ հոգս, եթէ Ներսէսի համար է, միամիտ եղիր, ես նրան կը լաւացնեմ, իսկ եթէ քեզ համար է...

Մարթա. Ի՞նչ:

Մինաս. Ոչինչ, որովհետեւ ես վախենում եմ, ինձ համար լինի:

Մարթա. Ինչո՞ւ ձեզ համար պէտք է լինի:

Մինաս. Ի՞նչ գիտեմ, ասում եմ չը լինի թէ փոխուելով հիմի մտքումդ ասում լինես,—«խեղճ տղայ, եկել է առաջիս մօմի նման հալւում է, ամօթից ճաքճաքին է դալիս, բայց չի կարողանում մի բերան մի խօսք ասի թէ, այ աղջիկ ես քեզ սիրելուց մեռայ, մեռայ, մեռայ:

Մարթա. (Բուռն ծիծաղով): Այ անամօթ, աներես (աչքերը ծածկում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Մարթա, Մինաս, Յակոբ եւ Ներսէս, յետոյ Աննա եւ Ալեքսանդր

Յակոբ. (Աջ կողմից): Ա՛ վարպետ Մինաս, դու արդէն եկել ես. էդ լաւ եղաւ: Քո ասածիդ պէս եղաւ: Ներսէս, կը շըստենք մեր մեծ ծառի տակ և ուրախ-ուրախ թէյ կը խմենք:

Ներսէս. Համեցէք վարպետ: Էդ ի՞նչ է մեղը ու բաղարջ: Ինձ փսաս չէ՞, վարպետ:

Մինաս. Ոչ թէ քեզ, քրոջդ էլ փսաս չէ:

Ներսէս. Ի՞նչ է ասում, Մարթա:

Յակոբ. Մի խանդարիլ նրանց (Ալեքսանդրին որ Աննայի հետ մտաւ ձախից): Ա՛, համեցէք, Աննա, ի՞նչ էիք խօսում պարոնի հետ:

Աննա. Ոչինչ, դու թէյդ խմիր:

Յակոբ. (Ալեքսանդրին): Չէք կամենում մի բաժակ թէյ: Համեցէք Աստծոյ տուածից անոյշ արէք: Բայց որովհետեւ լաւ տանտիրոջ պարտաւորութիւնն է սեղանի պակասութիւնը

քաղցր խօսքերով լրացնի, ես էլ ձեզ համար կը խօսեմ Բանին Աստծոյ խօսքը:

Մինաս. էդ մէկը լաւ է. ես ուրախութիւնով ախանջ կը դնեմ:

Յակոբ. Սրա համար էլ ես քեզ հաւանում եմ Մինաս: Իսկ դուք պարոն, կարելի է ձեզ ձանձրալի թւայ. գիտէ՞ք, հարուստները մի քիչ դէպի Աստծոյ խօսքը սառն են լինում:

Ներսէս. Շատ հասկանալի է հայրիկ. ի՞նչ խնդրեն, երբ ամեն բան ունեն:

Յակոբ. Իսկ արքայութիւնը: Միթէ՞ հանդերձեալ կեանք չը կայ:

Մինաս. Սրա համար էլ ասուած է, «ուզտը ասեղի ծա- կով անց կը կենայ, իսկ հարուստը արքայութեան դռնով ոչ»:

Աննա. Աւելի լաւ է ուրիշ բան խօսէք:

Ներսէս. Մի նեղանալ, թող խօսի հայրիկը:

Յակոբ. (Գրքի մէջ ցոյց տալով): Տեսէ՞ք էստեղ ի՞նչ լաւ է ասուած: Երբ կը կանգնես Նրա առաջ, Նա քեզ չի ասի, կուշտ ես եղել թէ հագուած: Նա քեզ կ'ասի, հօւր է քո գործը, հօւր է քո գործը: Ես ասում եմ քեզ, մարդ, կը դողաս Նրա առաջ, կը դողաս: Երանի նրան որ կը խնամէ բանտում լինողին, որ ջուր կը տայ ծարաւին:

Աննա. Հէրիք է. քիչ տաքացիր, կը Ֆլասի քեզ:

Յակոբ. Նա կը պատժի չարին, իսկ բարիին կ'ասի, Էկ ինձ մօտ ով ընտրեալ, Նա, Որի ձեռքին է արդարութեան կը- շիւր: Օ՜, օրհնեցէք Տէրի անունը յաւիտենից յաւիտեան:

Աննա. Վերջացրու մարդ, բաւական է:

Յակոբ. Չարհուրելի է, քարոզիչը բերան է բացում թէ չէ, մէկ էլ տեսնես մենակ է մնացել: Աննա, սա լաւ բան չէ, դու ոչ աղօթք ես սիրում, ոչ Աստծոյ խօսքը:

Ներսէս. Մայրիկը գործի ձեռքից երբ է ազատ շունչ քա- շում, որ աղօթքի մասին մտածի:

Յակոբ. Դէ ես մեղայ Աստծոյ, դուք խօսեցէք:

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Աննա, Մարթա, Մինաս, Յակոբ, Ալեքս., Ներսէս եւ Սերոր

Սերոր. (Մտնում է միջի դռնից): Էստեղ մէկը աւելորդ է:

Յակոբ. Էստեղ ոչ ոք աւելորդ չը կայ. էստեղ աւելորդը միայն դու ես: Կորիք հեռացիր էստեղից:

Սերոր. Էստեղ մէկը աւելորդ է, ասում եմ:

Մինաս. Կարելի է ես եմ աւելորդը, ես իսկոյն (ուզում է վերկենալ):

Յակոբ. Խնդրում եմ նստիլ: Նա ինչ իրաւունք ունի: Դու ինչ իրաւունք ունես:

Սերոբ. Իմ իրաւունքիս վկայականը էստեղ է (ցոյց է տալիս պիջակի տակ):

Յակոբ. Սուր աւնողը սրով կը սպանուի:

Ներսէս. Հանգստացիր հայրիկ. թող նա նստի մեզ հետ. մտաւայն քարոզդ:

Յակոբ. Տէրը ձեզ եղիցի, նստում է, թող նստի:

Ներսէս. Մարթա, չայ ածա՛ն Սերոբի համար:

Սերոբ. Նեղութիւն մի՞ք քաշիլ: Դուք կարծում էք իմ կոկորդով էսօր չայ կը գնայ: Դէհ. էլ ո՞վ ինչ ունի ասելու թող վերջացնի:

Ալեքս. էհ. ինձ ներեցէք (ուզում է գնալ):

Սերոբ. Սպասեցէ՛ք պարոն, ես ձեզ հետ խօսք ունեմ:

Ալեքս. Յետոյ կը տեսնուենք:

Սերոբ. Չէ, ես «յետոյ» սիրողներից չեմ: Պարոն դոկտօրը, չը վերջացրի՛ր էդ դեղին ջուրը:

Մինաս. Ըհը՛. վերջացրի:

Սերոբ. էլ խօսք չ'ունե՞ս ասելու:

Մինաս. Շատ էլ ունեմ, քանի որ դանակը կոկորդիս ես դրել, յետոյ:

Սերոբ. Դէհ, ցոյց տո՛ւր քաղաքավարութիւնդ:

Մինաս. Ես իմ քաղաքավարութիւնս ցոյց կը տամ, բայց քունը մին քաղաքավարութիւն չէ (գնաց միջի դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 13

Աննա, Յակոբ, Ներսէս, Ալեքսանդր, Մարթա եւ Սերոբ

Յակոբ. Քեզ ո՞վ իրաւունք տուաւ իմ հիւրիս փախցընելի:

Սերոբ. Ինձ իրաւունք տուողը մեր ընտանիքի պատիւն է ձերուկ:

Յակոբ. Ի՞նչ:

Սերոբ. Այո՛. ես անատակ եմ, ես շառլատան եմ, բայց տեսնում ես էս մուշտին: Քիչ ատամներ չի թափել նա, երբ նրանց ետեւում մի չար լեզու համարձակուել է յիշոցներով կպչել ձեզանից մէկնումէկի անունին:

Ներսէս. էստեղ մի վատ բան է կատարուել, որը ես չեմ իմանում:

Սերոր. Լսիր ապեր, կատարուել է թէ չէ կատարուել, էստեղ պէտք է պարզուի, որովհետեւ էս օր դատաստանի օր է: Քանի որ քո գլուխդ գործով է խառն եղել, կամ թէ կարելի է հիւանդութիւնդ խնայել են, քեզ բան չեն ասել, քանի որ էս ծերուկը Բանին Աստծոյ խօսքի վրայ է ցնորուել, քանի որ էս խեղճ պառաւը մի կտոր հացի համար սրա նրա դռները ընկած տան պահպանութիւնը յանձնել է սրան, էս անլեզու գառնին, մեր բակի մէջ ասում են գոյ է դարան մտել... և գողացել է մեր տան պատիւը:

Յակոբ. Ո՞վ է հնարել էդ սուտը... սո՛ւտ է:

Սերոր. Եւ էդ գողը ինքը ուրիշների մօտ պարծեցել է, որ ինքը մեծ տղամարդութիւն է արել: Հիմի մենք կը տեսնենք, թէ ով է տղամարդը:

Ներսէս. Մայրիկ, էդ ի՞նչ եմ լսում:

Աննա. Խնայիր նրան, նա չի կարող ղիմանալ:

Սերոր. Իսկ դ՞ու, դու կարո՞ղ ես ղիմանալ: Իսկ ես, իսկ մենք ամենքս կարո՞ղ ենք ղիմանալ:

Յակոբ. Աննա, Աննա, սա ի՞նչ խօսակցութիւն է որ ես լսում եմ:

Աննա. Ես ոչինչ չեմ իմացել, վկայ է Աստուած:

Սերոր. Եւ յետոյ, երբ որ ինձ նման շառլատանը մին ծակ ու ծուկում շնութիւն անողի կեղտոտ գլուխն է թռցնում, թըքում են նրա երեսին, ձայն են տալիս՝ աւազակ է՝ նա, արիւն խմող զազան է նա: Ես ձեզ եմ հարցնում պարոն, ի՞նչ կ'անէիք դուք իմ տեղ:

Ալեքս. Ես նոր եմ իմացել, որ պատիւը գողանալու բան է:

Ներսէս. Վերջ դրէք էս խօսակցութեան:

Աննա. (Ռոպէաբար ծածուկ Մարթային): Հեռացիր, կտրիր էլի (Մարթան իսկոյն գնում է աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 14

Յակոբ, Աննա, Ներսէս, Սերոր եւ Ալեքսանդր

Աննա. Տղամարդ էք դուք, բայց ինչ խօսակցութիւն էք անում աղջիկ-արմատի մօտ:

Սերոր. Շարունակեցէք, պարոն. ի՞նչ ասացիք, թէ պատիւը ի՞նչ է եղել:

Ալեքս. Ես ասում եմ, ես նոր եմ իմացել, որ պատիւը
կարելի է գողանալ:

Սերոբ. Ուրեմն ձեր ասելով մեր տունը մի պոռնկանոց
էր ձեզ համար:

Ալեքս. Եթէ ես իմանայի, որ դու ես այս տան տէրը,
գուցէ ես իսկի ոտք էլ չը դնէի այստեղ:

Սերոբ. Ա... դուք լաւ էք ճանաչել ձեր մարդին. թողէք
որ մենք էլ ձեզ լաւ ճանաչենք: Ի՞նչ է ձեր միտքը հիմա:

Ալեքս. Բայց մի՞թէ այս ըոպէիս և այդպէս վրազ կարե-
լի՞ է պատասխան պահանջել, առանց թողնելու, որ մարդ մի
լաւ մտածի:

Սերոբ. Ա՛, բայց մի՞թէ նոր պիտի մտածէք: Իսկ էս
տան պատիւը ոտնակոխ անելո՞ւց ատաջ:

Ալեքս. Ձը գիտեմ ի՞նչ ես ուզում ինձնից: Շատ կը ստի-
պես, ես էլ կ'ասեմ...

Սերոբ. Ի՞նչ կ'ասես:

Ալեքս. Ինչ որ կ'ուզես հասկացիր:

Սերոբ. Պարզ ասա՞:

Ալեքս. Ես արդէն ասացի:

Սերոբ. Ուրեմն դու մերժում ես: Ձէ դու էլ մերժել չես
կարող, խելքդ գլուխդ հաւաքիր, ես ասացի որ էսօր դատա-
տանի օր է:

Ալեքս. Ինչպէ՞ս, ուրեմն դու կարծում ես, որ ինձ կը
ստիպես զօռով:

Սերոբ. Այո, ես քեզ կը ստիպեմ զօռով: Երդում եմ սրա
կաթով, որ դու իմ ձեռքիցս չես պրծնիլ: Խելքի եկ և ամենքիս
առաջ երդումն արա՛:

Ալեքս. Ի՞նչ է, ինձ սպառնալի՞ք ես տալիս: Դու գիտե՞ս
ու՞մ հետ ես խօսում: Բաւական է ձայն տամ և ամբողջ քաղա-
քը ոտքի կը կանգնի:

(Հետեւեալը կատարւում է ըոպէաբար):

Սերոբ. Դէ ձայն տուր շուն շան որդի...

Ալեքս. Ապա մի համարձակուիր:

Աննա. Աստծոյ սիրուն խնայեցէք:

Սերոբ. Թողէ՛ք ասում եմ:

Ներսէս. Սերոբ, Սերոբ:

Յակոբ. (Ալեքսանդրին): Հեռացէ՛ք, հեռացէ՛ք:

(Մինչ այդ Մարթան դնից տեսաւ այդ եւ ճչաց):

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐՈՐԴ

Քեմը ներկայացնում է երկրորդ գործողութեան տեսարանը: Աջ կողմ աւելացը-
րած է մի հասարակ մահճակալ, մի բարձ վրան:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Մարթա եւ Յակոբ

Յակոբ. Ինչի՞ չեն հաւատում մարդիկ, որ մեզ ամեն նե-
ղութիւնից, ամեն վատ բանից, ամեն մոլորութիւնից փրկողը
Բանին Աստծոյ խօսքն է: Տեսնում ես ինձ. կը գցեմ ինձ կը-
տուրից և անվնաս կը մնամ, որովհետեւ հաւատը պիտի է իմ
մէջ: Ը... Իսկ դո՞ւ... եթէ դու հաւատով լսած լինէիր ասած-
ներս, դու մեղքի չէիր ընկնիր: Ասում էի քեզ «Մարթա, սի-
րի՛ր Աստծոյ խօսքը»:

Մարթա. ես կը սիրեմ:

Յակոբ. Կը սիրես... Դու խայտառակեցիր ինձ, խեղդե-
ցիր ինձ: Բաւական է:

Մարթա. Ո՞ւր ես գնում (ընծում է նրան):

Յակոբ. Ո՞ւր եմ գնում: Գնում եմ գործ պտտեմ, պարտը
առնեմ, տանը հաց չը կայ: Գնում եմ Մինասին կանչեմ, որդիս
ձեռքիցս գնում է:

Մարթա. Չէ. ես լսեցի, ես իմանում եմ որտեղ ես գը-
նում: Աստծոյ սիրուն թողէ՛ք էդ բանը... մի՛ գնալ:

Յակոբ. Ա՛ա, հիմի էլ դուան ետեւից ականջ դնե՛ն ես
սկսել: Դէ որ իմանում ես, իմացիր: Այո, ես գնում եմ նրանց
մօտ, ես նրանց դուռը կը կոտրեմ. ես կը բռնեմ նրա շառլա-
տան հօր օձիքից և կ'ասեմ. «քո լիրբ և անզգամ որդիդ եկել և

գլխից տարել է իմ աղջկանս, եթէ նա նրա վրայ չի պսակուիլ, եւ ամենքիդ քաշ կը տամ դատարանի առաջ: Այո, նրան էլ որդուն էլ, մօրն էլ: Օր ծերութեան մի ոտս գերեզմանի մէջ, եւ չեմ կադող տանել էս անպատուութիւնը: Դէն կաց, էլ դառաւ ոսկորին եւ հասցնել: Հեռացիր:

Մարթա. Մի գնալ, ինձ մենակ մի թողնիլ էստեղ:
Յակոբ. Ձայնդ, ձայնդ (գնում է միջի դռով):

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մարթա եւ Ալեքսանդր

Ալեքս. (Ձախ կողմից): Մարթա:

Մարթա. Օ՛հ. հեռացէք էստեղից: Եթէ մէկը էս բոլէիս հէնց էստեղ տեղնուտեղը ինձ շանսատակ անէր, հաւատացընում եմ, նա մի բարի գործ կը լինէր արած:

Ալեքս. Երեխայ մի լինիլ: Դու առաջինը չես և վերջինս էլ չես լինիլ: Միայն ձեր ընտանիքն է, որ այդ դատարկ բանը այդքան մեծացնում է: Մայրեր կան, որ իրանց ձեռքովն են ծախում իրանց աղջկան, իսկ դու հօ փառք Աստծոյ քո կամբովդ ես եկել:

Մարթա. Ես կարծում էի, որ սէրը կարող է միայն սուրբ լինել: Ես աշխարհից աւելի մեծ բախտ չէի սպասում: Դուք իմացաք որ ես մի անփորձ աղջիկ եմ, եկաք և ինձնից գողացաք իմ սիրտը: Հիմի էլ չեմ իմանում, էլ ի՞նչ էք ուզում ինձնից:

Ալեքս. Բայց եթէ քո այն սրիկայ եղբայրդ մէջտեղ չը մտնէր, ո՞վ էր իմանալու թէ դու իմ սիրեկանն ես:

Մարթա. Բայց միթէ՞ նրան ես էի ասել:

Ալեքս. Երևի հարբած ժամանակս բերանիցս խօսք եմ բաց թողել ընկերներիս մօտ, անպիտանները նախանձից տարածել են: Ներիւր ինձ:

Մարթա. Երևի ձեզ համար մի դատարկ բան է եղել խաբել, անբախտացնել, դէն շարտել և յետոյ անամօթի պէս ներողութիւն խնդրել:

Ալեքս. Դու ի՞նչ գիտես, որ ես քեզ առաջուանից էլ աւելի չեմ սիրում:

Մարթա. Միթէ դուք կամենում էք, որ ես յիմարս էլի հաւատամ ձեզ: Թէ՞ դուք կարծում էք, որ ես վերջի անսթիւն էլ կը մոռանամ և կը շարտեմ ինձ փողոցի մէջ տեղը:

Ալեքս. Լսիւր թէ ես ինչ եմ մտածում: Ահա մի աղքատ

աղջիկ. ես սիրահարուել եմ նրա վրայ, պսակուել և բերել նրան մեր տուն: Շատ լաւ: Հիմայ դու ինքդ երեւակայիր, ինչ կը լինէր քո դրութիւնը մեր տան մէջ: Ծնողներս կը տեսնէին որ դու ոչ քաղաքավարի նստել գիտես, ոչ խօսել. հ'մ, մինչև անգամ դու պարել չը գիտես: Մայրս քեզ հետ ոչ մի տեղ չէր դուրս գալ, հայրս ամեն օր երեսուկը կը տար, որ դու մի քաղցած աղջիկ ես, և որ մի սրիկայ եղբայր ունես:

Մարթա. Իսկ դժուր ինչ կ'անէիք:

Ալեքս. Ոչինչ. կարճով էի ծագուն հանել, որ վաղուայ օրը երկուսիս էլ տանից դուրս հանեն: Սրա համար էլ ասում եմ քեզ ապրենք ծածուկ, մինչև որ նրանք գլուխները գետնին կը դնեն:

Մարթա. Ոչ ամօթ կայ ձեր երեսին և ոչ էլ Աստուածանից էք վախենում: Թո՛ղ ես խաբուած լինեմ, թո՛ղ ես անպատուած լինեմ, բայց իմանալով, խելքս գլխիս ես ինձ ծախել չեմ թոյլ տալ,—թէ կուզ թագաւորութիւն խոստանաք ինձ: Ես աւելի շուտ ինձ կախ կը տամ, բայց ձեզ նման մի մոլորեցնողի ետևից էլ չեմ գնալ: Ես հաւատացի ձեր սուտ երդումներին, որովհետեւ ես կարծում էի ձեզ էլ մայր է ծնել, ես կարծում էի որ դուք էլ մի քոյր ունէք, ես կարծում էի որ դժուր էլ մի մարդ էք: Սրանից յետոյ ինձ համար բոլորը անցաւ: Ես ձեզ տեսնել անգամ չեմ ուզում: Ես զգում եմ ձեր լիրբ և անամօթ դէմքից:

Ալեքս. Իմացիր, եթէ առաջուայ պէս իմ ձայնը լսելու գաղտնի տեսութեան չես գալ, ես ոչ ոքից չեմ ծածկիլ, որ դու իմ սիրեկանն ես:

Մարթա. Իսկ ես էլ ձեզ ասում եմ, որ եթէ ձեր ձայնին ձայն տուող չ'եղաւ, պտրեցէք ձեր սիրեկանին էս ջրհորի մէջ խեղդուած: Հեռացէ՛ք թէ չէ էս բոպէիս ես կը բղաւեմ:

Ալեքս. Ես մի քայլ էլ չեմ անիլ:

Մարթա. Օճ, զգուշի, զգուշի (վազում է աջ դռնով):

Ալեքս. Միթէ՞ ճշմարիտ նա հաւատացած է եղել, որ ես նրա նմանի վրայ թոյլ կը տայի ինձ պսակուել: Տես սիրտը ինչ է ուզել: Բայց ես գիտեմ. կնոջ համար առաջի սիրածը միշտ քաղցր էլ կը մնայ: Իհարկէ մի առժամանակ նա կը կոտորտուի, կը ձևացնէ իրան, որ իմ առաջարկութիւնը նրան խորթ թւայ, յետոյ էլի, քիչ-քիչ ինձ մօտ կը գայ: Հարկաւոր է պառանքների հետ հաշտութիւն գցել, հնար չը կայ, այդ քաղցածների աչքը միայն փողով կարելի կը լինի բռնացնել: Այդ խայտառակութիւնից յետոյ արդեօք կը գտնուի՞ մի յիմար, որ պսակուել նրա վրայ: Տեսնենք, ով կը համարձակուի:

Տ Ե Ս Ի Լ Յ

Աննա եւ Ներսէս

Ներսէս. (Մտնում են աջ դռնից): Մայրիկ, չը քաշուենք մէկզմէկից, պարզ խօսենք: Անցածը անցել է, էլ հօ չէ՞ք տանջելու նրան: Ինչի՞ չէք թողնում նա էլ գայ նստի մեզ հետ (իրեւմէն թերւում է մահճակալի վրայ):

Աննա. Ո՛չ էր ծնուել անզգամը: Սա օր է, որ մենք ենք քաշում: Առաջ մի կտոր հացի հոգսն էր ինձ մաշում, հիմի մի կողմից էն մեռածի հոգսը, միւս կողմից քո հիւանդութիւնը, հիմի էլ էս անբախտութիւնը: Բաս Աստծոյ երկնքի տակ մենք մի օր չը պէ՞տք է տեսնենք: Ախր ինչո՞ւ է նա էդքան խռով կացել մեր գլխին: Շատ բան էինք ուզում փեղնից Աստուած: Ախր մեր մեղքը ի՞նչ է այ ողբի:

Ներսէս. Ախր էդ անզգամ շան ծնունդները ի՞նչ ասես չեն խաբում: Մի կողմից էլ Մարթային մեղադրել չի կարելի. խեղճ երեխան աչք է բացել թէ չէ տեսած լսածը ախ է եղել վախ:

Աննա. Ի՞նչ անենք որ մեր ճակատին էդպէս է գրած, վեր կենայինք Աստծոյ հետ կոխ անէինք: Խեղդուէր ու պըրծնէինք նրա երեսից:

Ներսէս. Ի՞նչ ես ասում մայրիկ, քո սիրտը բոլորովին փոխուել է:

Աննա. Քար կտրուէր նրա սիրտը, ինձնում սկիւր է մընացել:

Ներսէս. Տեսնել նրան ոչ թէ խաբուած, այլև խեղդուած... էլ ի՞նչ վրայ ես դնում քո յոյսդ, խեղճ պառաւ:

Աննա. Աւելի լաւ էր խեղդուած լինէր, քանց էսպէսի մէկ դժողքի պատիժ բերած լինէր մեր գլխին: Գիշեր ցերեկ ցաւս կուլ տալով ես խեղդուեցի:

Ներսէս. Բաւական է մայրիկ, կանչիր նրան: Ես ուզում եմ քո մօտ մի քանի խօսք ասեմ նրան: Էն Մինասը ուզում է նրան:

Աննա. Մի՞թէ ես նրան մի սափրիչի համար էի աչքիս լոյսի պէս պահել մեծացրել... Էստեղ հասցրեց, որ նրան էլ արժանի չենք:

Ներսէս. Ինչի՞ համար:

Աննա. Ասում ես պարզ խօսենք: Չէ՞ որ էս օրուայ խայ-

տառակութիւնի մասին նա էլ լսած կը լինի: Ուզում էք մի-
նոր խայտառակութիւն էլ յետոյ դայ գլխներիս:

Ներսէս. Ո՞վ գիտէ, կարելի է խեղճ տղան էնքան է սի-
րահարուել Մարթայի վրայ, որ էդ բաները իսկի աւանջը չի
մտնում:

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Աննա, Ներսէս եւ Սերոբ

Սերոբ. (Պախա է միջին դռնով) Կարելի՞ է մասնացել ձեր
ծածուկ խորհրդին:

Ներսէս. Լաւ բոպէին եկար Սերոբ ջան: Մէջտեղ մի
հարց կայ, որի վճռելու մէջ դու էլ ձայն ունես: Ընտանեկան
խորհուրդ է:

Սերոբ. Ընտանիական խորհուրդ: Շատ լաւ: Դէ ասացէք
տեսները բանը ինչո՞ւմն է: Տղայ էք ուզում պսակել, թէ աղ-
ջի՞կ էք ուզում գլխից ուղ ա՛նել: Եթէ խօսքը իմ մասին է
լինելու, խնդրեմ նեղութիւն չը քաշէք, որովհետեւ ես մտքումս
դրել եմ վարդապետ ձեռնադրուեմ:

Ներսէս. Մի ծիծաղիլ: Ձե՛ս իմանում, որ սրանով մայրի-
կի սրտին ես կպչում:

Սերոբ. Հա՛ մայրիկ: Սրտիդ կպչի:

Աննա. Դու չը լինէիր էդ խայտառակութիւնն էլ էղպէս չէր
բացուիլ: Ե՞րբ ես ճանապարհի գալու, որդի:

Սերոբ. Ի՞նչ ճանապարհի մասին է: Փող ես ուզում. հա-
մեցէք (մի բուռ փող կապած գցում է սեղանի վրայ): Ծախսիր, խմիր,
քէֆ արա:

Աննա. Յետ վեր առ. քո փողդ մեզ հարկաւոր չի:

Սերոբ. Հասկանում եմ մայրիկ: Դու կարծում ես խփած
են: Ձէ, սխալ ես: Հիմի խփելը թողել եմ և գտել եմ աւե-
լի աղնիւ փեշակ.— խաղացող եմ դառել: Աստուած զօրութիւն
տայ մեր տղերքոնց մէջքին. էս գիշեր բախտը շուռ տուաւ իմ
կողմը և զորս դու պատուիրեցեր, թեփրտեցի անիրաւներին:

Ներսէս. Յետ վերցրու: Ձե՛ս իմանում, որ նա ձեռք չի
տալ:

Սերոբ. Ոչինչ. մոռտառ էք հաշւում. թող իմ գրպանու-
մըս մնայ (դնում է գրպանը): Սև օրի համար հարկաւոր կը գայ:
Դէ գոնէ ասացէք տեսները: Ինչո՞ւ է աչքունքներդ կախ:

Աննա. Ե՞րբ է մեր աչքունքը բաց եղել:

Սերոբ. Ինձ հարցնես, ողջ աշխարհը չ'արժի մարդիս մի

կաթիլ արտասուքին անդամ: Աշխարհը արժանի է որ միայն թքես նրա երեսին և կոխ տաս (անում է):

Ներսէս. Գնա մայրիկ կանչի՛ր Մարթային. թող Սերորն էլ իր կարծիքը յայտնի (Աննան գնում է աջ դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Ներսէս և Սերոր

Սերոր. Ճշմարիտը ասեմ, թէպէտ դու ինձ պատիւ ես ա-
նում, բայց ես ընտանիական գործերում չը կամ: Ես նրա ե-
րեսը տեսնելու չեմ եկել (նայում է այս եւ այն կողմ):

Ներսէս. Սերոր, ես իմանում եմ դու ինչու ես եկել:

Սերոր. Իմանում ես իմացիր:

Ներսէս. Դու էն անպիտանին ես պտրում. Աստծոյ քի-
րոյն, թող մնա քո էդ մտադրութիւնդ: Մարդ սպանելը դժուար
բան չէ, ճշմարիտ է, դու կը սպանես նրան. բայց սպանելով
նրան, դու կը սպանես մեզ ամենքիս: Մէկ մտիկ արա, ի՞նչ կը
լինի էս խեղճերի դրութիւնը:

Սերոր. Ի՞նչ էք ուզում ինձանից, ի՞նչ էք ուզում ին-
ձանից: Դուք ուզում էք ամեն մի շունի ցած արարմուն-
քը առանց պատժի՞ մնայ:

Ներսէս. Հանդարտ, նրանք կը լսեն:

Սերոր. Ես իմանալով եմ ձայնս գլխիս գցում, թող թէ
Վուզ արարած աշխարհը լսի:

Ներսէս. Ախր մէկ մտածիր, ո՞վ ենք մենք:

Սերոր. Ախ, ինչո՞ւ ես քեզ էդպէս քաջացնում ապեր, հըմ,
«ո՞վ ենք մենք»:

Ներսէս. Ի՞նչ է, դու կարծում ես քո ասածներդ ես չեմ
հասկանում:

Սերոր. Տեսնում եմ: Քո սեփական մտիցդ քեզ խորոված
են ուտեցնում, իսկ դու լուում ես:

Ներսէս. Ի՞նչ անենք, աղքատութեան դէմ կռիւը թող-
նում է մեզ աչք բացել:

Սերոր. Մե՞ է ձեր կռիւը:

Ներսէս. Ապա ի՞նչ է: Չար բախտի դէմ չենք կռիւ ա-
նում: Եթէ չ'անենք էդ կռիւը, չէ՞ որ մեր ողջ ընտանիքը կը
ջնջուի աշխարհի երեսից: Սերոր հոգիս, ի՞նչ անենք որ փոքր
ենք, բայց չէ՞ որ մենք էլ մի տուն ենք, ինչո՞ւ թողնենք, որ
մարդու մեր ճրագը:

Սերոր. Վայ էն մարտուղ ճրագին, որ մեզ նմանների իւրով պէտք է վառ մնայ:

Ներսէս. Մի ասիլ, նամուսով մարդը ինչպէս էլ լինի մի կտոր հաց կը ճարի իրա ընտանիքը պահելու համար:

Սերոր. Հաց, հաց. էդ մի կտոր հացը հօ շունն էլ է ճարում:

Ներսէս. Եթէ դու էլ ինձ հետ մէջմէջքի տուած լինէիր, մեր դուռիցն էս օրին չէր հասնիլ: Ես էլ հազիւ վեր կենամ էս հիւանդութեան ձեռքից, իսկ դու չես խնայում մեր պատիւը:

Սերոր. Հմ, ցեխի մէջ տրորուած մեր պատիւը:

Ներսէս. Բաս ի՞նչ անենք:

Սերոր. Երկուսից մէկը պէտք է սպանուի ապեր:

Ներսէս. Ի՞նչ:

Սերոր. Երկուսից մէկը: Կամ պէտք է մորթել մէկին, կամ շանատակ անել է՛ն մէկին:

Ներսէս. Ինչէ՞ր ես խօսում:

Սերոր. Էդ տեսակ կեղտը պէտք է արիւնով լուացուի:

Ներսէս. Ես քեզ ապում եմ խաղաղ ապրուստի մասին:

Սերոր. Իսկ ես քեզ ասում եմ, էդ տեսակ ապրելը ցածուրիւն է: Ինձ վրայ պէտք է ծիծաղեն, տնազ անեն, անունս կնիկ դնեն, իսկ ես ապրելի մասին մտածեմ: Ձէ, էդ մէկը Սերորը չի կարող: Նա չի կարող իրա անպատուած քրոջ երեսին մտիկ անել: Նա տղամարդ է, գլխին գդակ ունի դրած: Էգուցուայ օրը ուրիշները որ լսեն, մարդիս ճակատի մէջտեղին կը թքեն: Ինձ ստեղծողը ինձ մէկ անլեզու անասուն չի ստեղծել: Էդ մէկը ապեր, խնդրում եմ թո՛ղ իմ հոգիս պարտքը լինի:

Ներսէս. Ես նրանց համար եմ ասում, նրանք ապրել են ուզում:

Սերոր. Սրանից յետոյ նրանք ապրե՞լ են ուզում. մահը հօ նրանց համար մին Աստծոյ ողորմութիւնն է: Թո՛ղ նա ապրի որի համար փակ դուռ չը կայ, որի համար ցածուրիւնը տղամարդութիւն է, որը (յաճ) աչքիդ առաջ քրոջդ պոռնիկ կոչեց: Էլ ի՞նչ ես ուզում, էդ անպատուութիւնից յետոյ դու դեռ ապրելու մասին ես խօսում: Ձէ, ապեր. բանտ շատ եմ նստել, բայց ոտքիս ոսկոռները քոր են գալիս, պէտք է բրասլետներ հագնել և մին Սիբիրի կողմերն էլ վիզիտ անել: Սերորի մեռած օրը պէտք է լինի, որ նրանց տունը սուգի տուն չը լինի:

Ներսէս. (Թուլացած) գլուխս կարծես մի դատարկ տարածութիւն լինի, չորս կողմից նրա պատերով թափւում են եռ

եկած կաթիւներ: Էս գարունը ինձ վախեցնում է Սերոբ: Քաղցր է կեանքը. ես ուզում եմ Սերոբ, ներել մարդկանց բոլոր մեղքերը, ես ուզում եմ ապրել...

Սերոբ. Տայ Աստուած որ դու լաւանաս և ապրես ապեր, իսկ ես, էհ...

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Ներսէս, Սերոբ եւ Մինաս

Մինաս. Բարի օր ձեզ (զալիս է միջի դռնից):

Ներսէս. Բարով վարպետ:

Մինաս. Կարելի՞ է հարցնել, ինչպէ՞ս է զգում իրան Ներսէսը:

Սերոբ. Համեցէք:

Մինաս. Դ՞ու ես ինձ համեցէք անում: Ուրեմն հաշտուենք:

Սերոբ. Ես քեզ հետ խոով չեմ վարպետ:

Մինաս. Դէ՛ ձեռքդ (մեկնում է ձեռքը):

Սերոբ. Բռնիր հիւանդի՛ ձեռքը անշնորհք: Երեի նրա համար ես եկել:

Մինաս. Ուղիղ ես հրամայում (ընում է Ներսէսի ձեռքը): Վարպետ Յակոբը ինձ ասաց, Ներսէսը մի քիչ իրան լաւ չի զգում: Ուղիղը ասած, ես շուտ-շուտ կը գայի, բայց սրանից եմ քաշւում. անհանգիստ տղայ է: Ինչպէ՞ս ես:

Ներսէս. Ես ինձ վատ եմ զգում:

Մինաս. Էստեղ շատ էլ լաւ չի քեզ համար, պէտք է գնալ սենեակ:

Ներսէս. Էնտեղ էլ խոնաւութիւն կայ:

Մինաս. Հնար չը կայ Ներսէս, դու պէտք է ձեռք վեր առնես էդ Թամբաքուի ֆաբրիկից:

Սերոբ. Էդ ճարեբը հօ ես էլ եմ իմանում:

Մինաս. Ե՛կ ես քեզ մեր գիւղը հիւր տանես:

Սերոբ. Բաս ի՞նձ, անշնորհք, համեցէք չէ՞ս անում:

Մինաս. Ես քեզ էլ եմ խնդրում:

Սերոբ. Ի՞նչ ես ասում ապեր, չը գնանք:

Ներսէս. Շնորհակալ եմ վարպետ. դու ինքդ էլ իմանում ես, որ մենք կարողութիւն չ'ունենք, էնպէս որ վարձիդ մասին պէտք է ներես:

Մինաս. Երբ որ դուք ամենքդ մի օր գիւղում մեր տան մէջ հացի նստած կը լինէք, էդ կը լինի իմ վարձը:

Ներսէս. Ինչքան էլ լինի Մինաս, ապրուստը գիւղում հօ ձրի չի:

Մինաս. Իհարկէ ձրի չի, բայց դէ էղքան էլ հօ թանգ չի: Ներսէս. Ի՞նչ իրաւունքով քեզ նեղութիւն պատճառենք: Մինաս. Վնաս չ'ունի, երբ որ կը հարստանաք, կը վճա-

րէք:

Սերոբ. Տօ անշնորհք, էդ պայմանով հօ ես Պարիժ էլ կը գնամ:

Մինաս. Բայց գիտե՞ս, մեր գիւղի օդը ինչ օդ է:

Սերոբ. Ասում են դրախտը ձեր տան յետևումն է եղել և որ Աղամը ձեր հանգումն է թաղուած:

Մինաս Մեր գինիի կարասները իմ աչքում քո Աղամից էլ մեծ են: Մէկ համեցէք: Ես քեզպէս չհմ: Ես քեզ էնտեղ չեմ ասիլ թէ «էստեղ մէկը աւելորդ է»:

Սերոբ. Ների՛ր վարպետ, անցած բան է (ծեոք է բռնում):

Ներսէս. Ախ ինչքան կ'ուրախանար հայրիկը, երբ էդ տեսնէք:

Մինաս. Դուք նրան մենակ մի՛ք թողնիլ փողոց. թէ չէ նա (ճակատի վրայ ցնորուած ցոյց տալով) մի քիչ փոխուած է երեւում:

Սերոբ. Բանի՛դ կաց վարպետ, ծերերի վերջն է՝ կամ անդամալոյժ կը կտրեն, կամ խելքները տանուլ կը տան:

Մինաս. Սերոբ ջան, դու մի քիչ ներողութիւն անես:

Սերոբ. Երևի խոստովանք ունէք, համեցէք (գնաց աջ կողմ):

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Ներսէս եւ Մինաս

Մինաս. Ներսէս ջան, ես քեզ մի բան եմ ասելու. բայց խօսք տուր, որ խօսքը մեր մէջ կը մնայ:

Ներսէս. Խօսք եմ տալիս, բայց չեմ երդում, որովհետև կեանքումս սուտ ասած չը կամ:

Մինաս. Գիտե՞ս իմ միտքը ինչ է: Ես ուզում եմ տնաւորուեմ: Դու ինքդ էլ տեսնում ես, որ մեզ նման տնաւորուածների համար ապրուստը քաղաք տեղում ինչքան է դժուարացել: Դէ Փառք Աստծոյ, էդ նոր-նոր ցաւերը հիմի գիւղերումն էլ է տարածուել: Դոխտուրները իհարկէ պատիւ չեն անում գիւղ գնալը, էնպէս որ մեզ համար էնտեղ մի կտոր հաց ճաքելը դժուար չի լինիլ: Բայց իմ միտքս, ի՞նչ ասեմ:

Ներսէս. Ասա վարպետ, մի քաշուիլ:

Մինաս. Ասեմ. լաւ. ասեմ: Ասան Ներէս, ուզում եմ որ մի նոր եղբայր էլ ունենաս:

Ներսէս. Մենք առանց է՛ն էլ եղբայր ենք:

Մինաս. Հա, էդ մէկը եղպէս է: Բայց իմ միտքս ուրիշ բան է: Ձեմ իմանում հասկանում ես, թէ չէ:

Ներսէս. Մի քիչ հասկանում եմ, բայց եթէ էլ պարզ ասես, աւելի լաւ կը հասկանամ:

Մինաս. Ինչպէս ասեմ... Ների՛ր եղբայր, մարդ ենք:

Ներսէս. Ոչինչ, ասա:

Մինաս. Եթէ քաղաքում մայր կամ քոյրս լինէր, բանը աւելի հեշտ կը լինէր, որովհետեւ իմ ասելիքս պէտք է կնիկարմատ ասէր: Վարպետ Յակոբը արդէն իմանում է, ես նրան ասել եմ: Ի՞նչ ծածկեմ քեզանից: Մի Չանգամ տեսել եմ քրոջդ, ձերջը, հաւանել եմ... սիրել եմ: Ես նրան ուզում եմ. կը տաք՝ լաւ, չէք տա՛լ էլի դուք իմը, ես ձերը:

Ներսէս. Եղբայր Մինաս, դու մեզանից ինչո՞վ ես պալկաս, որ մենք «չէ» ասենք: Քեզանից լաւ տղի էինք տալու:

Մինաս. Ուրեմն էս էսպէս. սա վերջացաւ: Բայց ես էլի մի բան պէտք է ասեմ: Դուք չը կարծէք, թէ ես քաղաքումը ականջներին բամբակ դրած եմ ման գալիս, որովհետեւ մի հանգամանք կայ, որի պատճառով դուք կարող էք մտքներովդ անց կանցնել, թէ երևի էս մարդը մի շատ միամիտ մարդ է և աշխարհից խելքը բան չի կտրում:

Ներսէս. Մե՛նք:

Մինաս. Դուք... ինչպէ՞ս ասեմ: Դուք էլ բերանով երեսիս չէք ասիլ, բայց մտքներովդ ամեն ժամանակ կ'անցնի: Ինչէ՛ք: Վարպետը ինձ հպարտ շատ է պատմել Աստուծոյ խօսքը... իմ արածը մի շատ ծանր բան է, դժուար բան է. (սաստիկ յուզուած) հազարից մէ՛կը չի անիլ էդ բանը... Եղբայր Ներսէս, ես ուզում եմ մին անմեղ հոգի ազատեմ: Ես ուզում եմ ազատել ձեր պատիւը, չէ, չէ, ի՛մ պատիւը: Ձէ՞ որ նա էլ իմ հայ քրիստոնեայ քոյրս է: Ինչպէս կ'ուզես, էնպէ՛ս հասկացի՛ր: Ես պրծայ:

Ներսէս. Մինաս ջան (ուզում է համբուրել նրա ձեռքը):

Մինաս (Ձեռքը քաշելով): Ես կը սպասեմ պատասխանի:

Ներսէս. Ագնիւ տղայ... Սերոբ, Սերոբ (զնում է Սերոբի գնացած կողմ):

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Մինաս եւ Ալեքսանդր

Ալեքս. (Ձախ կողմից) Բարեկամ, դու իսկի բան-ման հասկանում ես. թէ հէնց իսկ են ասել, յիմար գիւղացի:

Մինաս. Ի՞նչ ես ուզում:

Ալեքս. Ես ասում եմ դու իսկի բան-ման հասկանում ես:

Մինաս. Ես իմ հասկացածս ինձ համար շատ բաւական եմ համարում, և սրանից աւելին չեմ էլ ուզում հասկանալ:

Ալեքս. Ես քեզ ասում եմ, գիտես ինչ աղջիկ են կապում գլխիդ:

Մինաս. Ոչ ով իմ գլխին աղջիկ չի կապում: Աղջիկը ես իմ կամքովն եմ ուզել:

Ալեքս. Բայց ես ուզում եմ քո աչքդ բացեմ:

Մինաս. Իսկ ես քեզ ասում եմ բացի՛ր դու քո աչքդ: Միթէ պարոն մի մեղք բան է, եթէ մարդ գայլի բերանից մի գառը ազատի:

Ալեքս. Ի՞նչ:

Մինաս. Հրամաններես, իսկ էնպէս, ինչպէս որ հրամանքդ հասկացաւ:

Ալեքս. Լսիր, իմ գլուխս այդպէս բաներ չի մտնում: Ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս, քանի որ թեփուող ցրիւ չեն տուել, քո կամքովդ հեռացիր այստեղից:

Մինաս. Իմանում ես ինչ կայ պարոն: Բոլորովին էլ Աստծուն մոռանալ չի լինիլ: Ե՛կ, ես խնդրում եմ, եթէ հայ ես, բրիստոնեայ ես, արիւնհեղութիւնը հեռացրո՛ւ էս տեղերքից:

Ալեքս. Ես քեզ ասում եմ, քանի որ գլուխդ ուսերիդ վըրան է, էլ չը համարձակուես ոտք դնել այս կողմերը. թէ չէ գլխիդ մի խաղ խաղալ կը տամ, որ եկած ճանապարհդ կը մոռանաս:

Մինաս. Իսկ ես քեզ ասում եմ աչքդ բաց և մարդիդ լաւ ճանաչիր (ընծում է նրա կոնքերից եւ ուժգին հրում յետ) ... Գընա՛ կորիւր էստեղից:

Ալեքս. Ես քեզ ցոյց կը տամ (անյայտանում են ձախ կողմում):

Տ Ե Ս Ի Լ 9

Ներսէս եւ Սերոբ

Ներսէս. (Գալիս են աջ կողմից) Սերոբ: Էլ իսկի չ'ասես, թէ աշխարհը չորացել է, և մեզ համար մարդ չը կայ: Այ մարդ:

Սերոբ. Ի՞նչ է ուզում էդ Լողմանը:

Ներսէս. Նա Մարթային է ուզում:

Սերոբ. Դէ էլ ինչի՞ էք սպասում, տուէք տանի էլի:

Ներսէս. Ուրեմն դու համաձայն ես:

Սերոբ. Ե՞ս. օ ես սափրիչներին շատ եմ պատուում, որովհետեւ ինչ գոռոզ գլուխ ասես, որ չը խոնարհուի նրանց մկրատի տակ (ծիծաղում են):

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Ներսէս, Սերոբ, Աննա եւ Մարթա

Ներսէս. (Նրանք մտան աջ դռնից) Խօսի՛ր մայրիկ. դու գիտես, թէ մենք ինչ էինք ուզում ասել:

Աննա. Մայրիկը ի՞նչ խօսի: Նրա բերանում լեզու է մընացել: Մայրիկը խօսելու շնորհքն էլ է կորցրել, խելքն էլ:

Սերոբ. Ուրեմն ես կը խօսեմ: Լսի՛ր Մարթա: Վարպետ Մինասը սիրահարուել է քո վրայ,—երևի իհարկէ նա լսել է քո տղամարդութիւններդ,—ի՞նչ ես հրամայում, ի՞նչ պատասխան տանք. ինքդ էլ լսա՛ ես իմանում, որ էլ էն տեղը չի, որ կոտորատուես, նազ անես, ուսովդ «չեմ իմանում» անես, գլխովդ «կը մտածեմ»: Քեզ համար էլ էդ տեսակ ցերեմոնիաների ժամանակը անց է կացել: Բայց դատարաններում մին լաւ սովորութիւն կայ: Աշկարայ մարդասպանին էլ հարցնում են, «վի՞ր ես առնում, որ մեղաւոր ես»: Իհարկէ, ռը յիմարը կ'ասի, թէ վի՞ր է առնում: Քաղաքավարութիւնը պահանջում է, որ մենք էլ քեզ հարցնենք: Հաւան ես:

Ներսէս. Չէ Սերոբ: Էդպէս չի: Մարթա ջան. մեր դէմքին, մեր լեզուին մի մտիկ անիլ: Մենք մեր սրտի խորքում էլի առաջուայ պէս սիրում ենք քեզ: Չը կարծես, որ դու մեր աչքում մի աւելորդ բան ես, որ մենք ուզում ենք դէն շարտել: Չէ, Աստուած վկայ Մարթա, դու իմ աչքում էլի առաջուայ իմ քոյրս ես: Մինասի մասին միայն սա կ'ասեմ, որ քո մասին

մին Էսպէս խօսք ասեց, որ ես ուզեցի նրա ոտքերը համբուրել... Մնացածը դու ես իմանում, մի քաշուիլ, կ'ուզես՝ «այո» ասան, կ'ուզես՝ «ոչ»:

Աննա. Խօսի՛ր էլի. ինչո՞ւ է լեզուդ քարին կապին դէմ ընկել: Ինչո՞ւ ես պապանձուել, ասան որ չես ուզում:

Սերոբ. Սպասեցէք: Ես չեմ ուզում, որ նա իրա երեսը իմ մօտս բացի: (Ծածուկ Ներսէսին) Փողերիս գլուխը քոր է գալիս: Դու տեսնում ես, որ նա համաձայն է. ես գնամ պատրաստութիւն տեսնեմ (գնաց միջի դռնով):

Ներսէս. Բացիր սիրտդ մայրիկի առաջ (գնում է աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Աննա եւ Մարթա

Մարթա. Մայրիկ, ինչո՞ւ էք ինձ մորթում:

Աննա. Դու ինքդ ես մեզ առանց դանակ մորթել, մե՞զ ես ասում:

Մարթա. Ինչո՞ւ ինձ գոնէ մի անգամ չ'ասացիք, որ մարդիկ սուտ ասող են լինում, երբումը ցեխի մէջ գցող: Ինչո՞ւ թողիք որ ես մոլորուեմ:

Աննա. Գիշեր ցերեկ քեզ չէի՞ ասում:

Մարթա. Բաս ինչո՞ւ էիք թողնում, որ էն շունը ոտք դնի մեր տան մէջ: Ես յիմարացայ, ես խաբուեցի նրա լեզուին, ես կարծեցի, նա ինձ կը բախտաւորեցնի: Ես ի՞նչ իմանայի, որ մինչ էգ աստիճան կարելի է չը խղճալ մարդուն: Ախ ինչպէս մարդիկ չեն վախենում Աստուածանից: Բաւական չէ որ նա ինձ խաբեց, հիմի էլ դուք էք ուզում մի ուրիշին խաբել:

Աննա. Խաբէ՛լ:

Մարթա. Կարելի՞ է, որ նա ոչինչ լսած չը լինի:

Աննա. Ես ի՞նչ իմանամ լսել է, թէ չէ:

Մարթա. Բաս ես ի՞նչ սրտով գնամ նրան, եթէ նա չի իմանում: Եւ ի՞նչ աչքով պէտք է մտիկ անեմ նրան, եթէ նա յետոյ իմանայ:

Աննա. Տանջանք է էլի:

Մարթա. Եթէ մեղք չը լինէր, վաղուց ես վերջ դրած կը լինէի իմ կեանքիս: Կրակի մէջ էրւում եմ մայրիկ: Գիշեր ցերեկ ես Աստծուն խնդրում եմ ինձ ների: Բայց եթէ դուք չէք ներում, որտեղի՞ց նա ինձ կը ների: Գոնէ դու ինձ ների՛ր մայրիկ, ախր չէ՞ որ դու առաջ ինձ սիրում էիր: Միթէ՞ յաւիտենական ընկա՞յ ես քո աչքում:

Աննա. Թող Աստուած ների քեզ... ես ի՞նչ ասեմ: Ինչ կրակ մաղուեց իմ գլխիս: Քո անբախտութիւնը լեզուս կապեց, սպանեց ինձ... ախր չէ՞ որ ամենքիս ուրախութիւնը մեռակ դու էիր իմ խեղ երեխայ:

Մարթա. Կարգադրեցէ՛ք իմ վիճակը և նւժ ուզում էք տուէ՛ք, միայն թէ նա իմանայ, որ ես մի անփորձ երեխայ եմ եղել, մոլորուել եմ, սխալուել եմ, թող առաջ նա ինձ ների, յետոյ ինքը գիտէ: Եթէ նրան էլ արժանի չեղայ, զցեցէ՛ք ինձ տան մի անկիւն, կապեցէ՛ք երեսիս դուռը, թող էնտեղ կըծկուեմ և մինչև կեանքիս վերջը քաւեմ իմ մեղքը: Երևի իմ անբախտ ճակատիս էդ էր գրած:

Աննա. Ձէ, չէ: Էդպէս մի՛ ասիլ: Գոնէ դու ապրի՛ր և օր տես: Մենք մի բախտաւոր օր չենք տեսել Աստծոյ երկնքի տակ: Ոչ մի մարդ մեր նեղութիւնումը մեր դուռը չի ձեծել, մեզ չի հարցրել: Էդ խեղճ տղան է, որ մի քիչ մեղ ձեռք է բռնել: Կարելի է նրա հետ դու աւելի բախտաւոր ես լինելու... չէ՞ որ հայրդ ասում է, որ նա մի բարի տղայ է:

Մարթա. Եթէ նա՞ բարի կը լինի և յետոյ, ես ամեն կերպ կ'աշխատեմ, որ նա բախտաւոր լինի:

Աննա. Աստուած տայ, որ դուք բախտաւոր լինէ՛ք որդի:

Մարթա. Միայն թէ թող նա ինձ տանի, հեռացնի էս տեղից... որ ամեն ինչ մոռացուի: Ախ ինչքան եմ դառնացրել ձեր օրերը: Դէ գոնէ հիմի, թող մէկ լսեմ քո քաղցր բերանից իմ անունը:

Աննա. Մարթա, Մարթա (փաթաթուում են): Շատ արտասուք թափելուց աչքերս են քոռացել:

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Մարթա, Աննա, Ներսէս եւ Մինաս

Ներսէս (Մտնում են աջից). Հա, էդ լաւ է: Արտասուք շատ ցաւեր է լուսնում:

Աննա. Նա համաձայն է:

Ներսէս. Աստուած քեզ նրա հետ բախտաւոր անի, քոյրս (կանչում է): Վարպետ Մինաս (ճաղում է սիրտը բռնելով):

Մինաս. (Ձախից) Ես էնքան էլ հեռու չէի. ի՞նչ նեղութիւն տուիր քեզ:

Ներսէս. Ոչինչ... անցաւ: Հիմի խօսելու հերթը քոնն է:

Մինաս. Մինչ էսօր ես քեզ մօր տեղ եմ հաշւել, էսօրուանից էլ դու ինձ քո որդիդ հաշւիր: Իսկ քեզ, իմ հայ-բրիւտանեայ քոյր, ի՞նչ ասեմ, իմ բախտիս՝ Աստուած քեզ է նշա-

նակել, քո բախտիդ՝ ինձ: Աշխարհք է, ի՞նչ պէտք է անես: Էսպէս էլ է լինում, էսպէս էս: Էհ փառք Աստծոյ: Վարպետ Յակոբի աղջիկ, յոյս ունեւ էլ չ'ասես, թէ աներեսի մէկն եմ, մտել եմ էնտեղ, որտեղ ինձ համեցէք չեն արել:

Ներսէս. Հա հա հա... Էդ ի՞նչ նոր բան է (հաղում է):

Մինաս. Ձէ, էլ չը խօսես Ներսէս... փաստում է քեզ (նստեցրեց մահճակալի վրայ):

Տ Ե Ս Ի Լ 13

Աննա, Մարթա, Ներսէս, Մինաս եւ Սերոբ

Սերոբ. (Միջի դռնով) Կարծեմ արգէն կարելի է շնորհաւորել: (Հանում է դանազան գրպաններից օղի) Սա փորացաւի ճար, (զինի) սա գլխացաւի (յետոյ բաժակներ, հաց, պանիր եւայլն): Դէ մայրիկ (ածում է զինին եւ տալիս): Ապա մի օրհնիր: Էն ինչպէս են ասում «օրհնեմ օրհնեմ զօրանաս, կանանչես չը չորանաս, գինի խմես քոռանաս»...

Աննա. Ողորմած Աստուածը լսի իմ մեղաւոր բերանիս օրհնանքը: Վատ օր չը տեսնէ՛ք, սիրով ձերանաք (խմում է զինին):

Սերոբ. (Լրացնելով նրա ասածը) Մի բարձի տիրանաք, հ'մ: Անոյշ: Դէ վարպետ, տեսեմ դու ինչպէս ես սիրում նշանածիդ (ածում եւ տալիս է նրան զինին):

Մինաս. Լաւ ձեռքի է:

Սերոբ. Բռնիր ասում եմ (Մինասը բռնելուն յետ է քաշում, ուզում է խմել, նորից տալիս է նրան): Ձէ վարպետ, ես սրանում չը կամ, բռնիր: Իմը էդ առիւծի կաթն է (տալիս է նրան զինին, իրա համար ածում է օղի): Դէ Աստուած շնորհաւոր արասցէ: Եթէ ուզում ես հարսնացուդ քեզ շատ սիրի, լաւ քամիր (խմեց):

Մինաս. Կենացդ վարպետի աղջիկ (խմեց):

Սերոբ. Մինչեւ տակը, մինչեւ տակը: Այ էդպէս (ածում է զինի եւ տալիս է Ներսէսին): Խմիր ապեր, սա ամեն հիւանդութիւնների ճար է, օձի կծածից մինչեւ մարդի կծածը:

Մինաս. Նրան ոչ թէ խմելը, խօսելն էլ է փես:

Սերոբ. Ոչինչ, ես կը խօսեմ նրա տեղ. «Սերոբ, յետ դառ վատ ճանապարհից ե լաւ մարդ դառ»: Շատ լաւ ապեր: Ասենք թէ էսօրուանից խօսք տուի ես էլ լաւ մարդ դառնամ: Բայց չէ՞ որ էստեղումս (սրտում) կայ մի ցաւ, մարդուն խելքից հանող մի ցաւ: Նա չի թողնում ինձ, որ ես էլ հաշտ աչքով մտիկ անեմ աշխարհիս չարութիւններին, նա չի թողնում, որ

ես էլ կեղծ ժպտամ, սողամ փորիս վրայ և լիզեմ ինձ կոխ տունդ ոտքերը: Շատ անգամ մտածում եմ, «քեզ ինչ որ աշխարհքը լի է անարդարութիւնով և զրկանքներով»: Բայց չի լինում. նա զարթնում է ևասում՝ գլուխդ բարձր բռնիր, աչքերդ համարձակ, կուրծքդ հպարտ: Տնւր, խփիր, ջարդիր, քեզ հանգստութիւն չը կայ: Եթէ դուք ապեր, կարողացաք էդ փորիկ սատանայի գլուխը ջարդել էս տեղում, եթէ դուք ինձ կարողացաք բժշկել էդ ցաւից, ես էլ խօսք եմ տալիս ձեզ լաւ մարդ դառնալ (խմեց):

Տ Ե Ս Ի Լ 14

Աննա, Մարթա, Սերոբ, Ներսէս, Մինաս եւ Յակոբ

Յակոբ. (Առաջ բեմի ետեւից լսուեց նրա հառաչանքը «ահ, ահ», յետոյ նա մտաւ սեւ վերաբոլոյ վերի կոճակները բաց, փռլի մէջ կորած, զխաբաց եւ մաքերը քրքրուած): Մարթա, իմ Մարթա: Ես տեսայ նրա հօրը, նա փողոցի մէջաեղով անցնում էր կառքի մէջ: Ես վազեցի նրա վրայ. բռնեցի կառքից և ասացի. Յիսուսի անունով ասում եմ քեզ, կանգնիր, յետ տուր ինձ իմ ընտանիքի պատիւը: Իսկ նա ոտքով խփեց կրծքիս, «խեղճեց ցնորուած է» ասաց, զցեց ինձ հողերի մէջ, քշել տուաւ առաջ:

Աննա. Ի՞նչ է պատահել քեզ, խեղճ մարդ, ո՞ւր է գգակդ: Յակոբ. (Վնոջը) Ես նրան մի վատ բան չ'ասացի, Անոյշ ջան. Ի՞նչ իրաւունքով խփեց նա ինձ: Մեղաւորը նրա որդին է... Ես ի՞նչ եմ արել նրան: Ես կանչեցի իմ Տէր Յիսուսիս, բայց նա չ'եկաւ ինձ օգնութեան, երևի հաւատը մեռած է իմ մէջ:

Սերոբ. Ե՛ս կը գամ քեզ օգնութեան, ես. էդ բանը նրանց էժան չի նստիլ:

Յակոբ. Դու է՞լի եկել ես: Կորիր, մի երեւալ իմ աչքիս: Իմ որդին Ներսէսն է (Համբուրում է նրան): Դու իմ սիրելիս ինչպէ՞ս ես հիմալ:

Ներսէս. Սիրիւ և նրան. նա խօսք է տալիս լաւ մարդ դառնալ:

Յակոբ. Հա՛, Աստուած ներէ քեզ... չէ՞ որ դու էլ (համբուրում է Սերոբին)... իմ արիւնս ես:

Սերոբ. (Աչքերը սրբելով) Է՛հ... չեմ կարող տանել էդ վիճաւորանքը, պէտք է վերջացնել (զնաց ձախ):

Տ Ե Ս Ի Լ 15

Աննա, Մարթա, Ներսէս, Մինաս եւ Յակոբ

Մինաս. Ինձ չէս ճանաչում վարպետ:

Յակոբ. Հա հա հա: Սա աղքատներին լաւացնում է, բայց
 փող չի վերցնում. ասում է «Ճնն, երբ կը հարստանաք, կը
 վճարէք». բաս ինչո՞ւ չես կարողանում սրան լաւացնել: Ախր
 չէ՞ որ սա է իմ տան սիւնը. չէ՞ որ սա պէտք է վառ պահէ
 իմ տան կրակը, էս մարուող ճրագը:

Մինաս. Նա կը լաւանայ. Աստուած ողորմած է. էգուց
 մենք ճանապարհւում ենք գիւղ:

Յակոբ. Հա: Տմբ նրան, լաւ մտիկ արա, լաւացրո՞ւ նրան,
 թէ չէ նա էստեղ կը մեռնի, չի ապրիլ (յանկարծ նրա դէմքը փայ-
 լում է եւ որպէս թէ ծիծաղելով): Բայց մտիկ արա, եթէ նա մեռնի,
 չը գնա, ինձ չ'ասես «Աստուածանով մխիթարուես, ծերունի»:
 Ձէ՛ չէ: Ինձ ի՞նչ, թէ նա կը մեռնի: Դու գնա մխիթարութիւնը
 Նրան ասա: Ինձ ի՞նչ, Հմ, Նրանն էր, Նրանն էլ դառաւ: Ես
 որդի չ'ունեմ: Ես ինքս որդիւն եմ իմ Տէր Յիսուսի: Աղօթք ա-
 նենք:

Մինաս. Ձէ վարպետ սպասիր:

Ներսէս. Հայրիկ ես իմ աչքով ուզում եմ տեսնել: Օրհ-
 նիր: Մինասը արդէն մեր Մարթայի նշանածն է:

Յակոբ. Ճշմարիտ է: Ուրեմն դուք լսեցի՞ք խեղճ ծերու-
 կիս խօսքը (Վարձա եւ Մինաս մօտենում են): Անոյշ-Նան. օրհնենք
 նրանց:

Ներսէս. Ախ Աստուած, ա՛ (բռնում է սիրտը եւ թաշկինակով
 քերտնը):

Աննա (յանկարծ). Երեխաս ձեռքից գնաց:

Մինաս. Ոչինչ. մի վախէք: Էստեղ ցուրտ է, պէտք է
 տանել ներս (օգնում է նրան):

Յակոբ. Մի թողնէք, երեխան մըսում է: Տարէ՛ք ներս.
 (Մինաս եւ Վարձա տանում են Ներսէսին, որի ձեռքում նկատում է
 աստիկ արիւնոտ թաշկինակ: Աննան դռն մօտ հեծկտում է): Աննա
 դու լսց ես լինում: Ասա օրհնեալ լինի Աստծոյ կամքը:

Աննա (լացով)... Օրհնեալ լինի Աստծոյ կամքը:

Յակոբ. Հա. էդ լաւ է: Օրհնեալ լինի Նրա կամքը:

Տ Ե Ս Ի Լ 16

Յակոբ, Աննա եւ Սերոբ

(Բեմի ետեւից լսում է Ալեքսանդրի ձայնը). «Ես քեզ ասում եմ բաց թող ինձ... սրիկայ»: (Սերոբի ձայնը). «Մեռի՛ր շուն շան որդի»: (Ալեքսանդրի ձայնը). Ա, օգնեցէ՛ք... ա՛ն»: (Սերոբը մտնում է ծախից, արիւնոտ դաշոյնը ձեռին):

Աննա. Տէր Աստուած, էդ ի՞նչ է, ի՞նչ է պատահել:

Սերոբ. Ոչինչ. ես մաքրեցի մեր տան պատիւը:

Յակոբ (Որպէս թէ չըմբռնելով իր շուրջը կատարուածը). Աղօթք անենք... (չողում է) աղօթք անենք:

(Այս ձայների վրայ Մինաս եւ Մարթա յայտնւում են աջ դռան մէջ):

Ա.Լ. ԱՔԵԼԵԱՆ